

Vládní strategie rovnosti a odstraňování bariér důstojného života LGBTI+ lidí v ČR 2021–2026

Zmocněnkyně vlády pro lidská práva
Výbor pro sexuální menšiny Rady vlády pro lidská práva

Úřad vlády ČR

Obsah

1. Úvod	4
1.1. Kontext vzniku Strategie	4
1.2. Účel Strategie	5
1.3. Uživatelé Strategie	6
1.4. Strategií používané pojmy	7
1.5. Průřezové principy	8
1.6. Ostatní relevantní strategické dokumenty	10
2. Definice a analýza řešeného problému	12
2.1. Definice řešeného problému	12
2.2. Prostředí a budoucí očekávaný vývoj	14
3. Logika intervence a hierarchie cílů strategie	15
3.1. Vize	15
3.2. Strategické cíle	15
4. Strategická oblast 1: Bariéry v respektu k lidské důstojnosti a v právu na sebeurčení	17
Cíl 1.1 – Snížit výskyt diskriminace, stigmatizace a předsudečné trestné činnosti vůči LGBTI+ lidem	18
Cíl 1.2 – Odstraňovat znevýhodnění LGBTI+ lidí na základě rasy, etnického původu, věku, zdravotního postižení a náboženského vyznání	22
Cíl 1.3 - Zajistit právo na sebeurčení trans* a intersex lidí	24
5. Strategická oblast 2: Bariéry v rodinném životě	27
Cíl 2.1 - Zajistit stabilitu a bezpečí pro LGBTI+ páry	27
Cíl 2.2 - Zajistit stabilitu a bezpečí pro LGBTI+ rodiny	28
Cíl 2.3 - Zlepšit postavení LGBTI+ lidí v systému náhradní rodinné péče	30
6. Strategická oblast 3: Bariéry v zaměstnání a pracovním životě	32
Cíl 3.1 - Snížit diskriminaci LGBTI+ lidí na pracovním trhu	32
Cíl 3.2 – Vytvořit pracovní prostředí vstřícné a přátelské pro LGBTI+ lidi	34
7. Strategická oblast 4: Bariéry v sociální a zdravotní oblasti	36
Cíl 4.1 – Přizpůsobit sociální ochranu a péči potřebám LGBTI+ lidí	36
Cíl 4.2 – Zajistit respekt k potřebám LGBTI+ lidí při poskytování zdravotních služeb a péče	39
Cíl 4.3 – Přizpůsobit zdravotní služby potřebám trans* a intersex lidí	41
Cíl 4.4 – Posílit prevenci HIV/AIDS a integraci lidí žijících s HIV do společnosti	43

8. Strategická oblast 5: Bariéry inkluzivního vzdělávání citlivého k LGBTI+ lidem	46
Cíl 5.1 - Vytvářet nestigmatizující, přátelské a inkluzivní vzdělávací prostředí	46
Cíl 5.2 – Zavést témata týkající se LGBTI+ lidí do vzdělávacích programů a dokumentů	48
Cíl 5.3 – Podporovat odbornou diskusi a výzkum v oblasti vzdělávání a výchovy LGBTI+ lidí	49
9. Strategická oblast 6: Institucionální zabezpečení pro plnění strategie	51
Cíl 6.1 – Posílit kapacity ústředních orgánů státní správy k naplňování strategie	51
Cíl 6.2 – Aktivně podporovat práva LGBTI+ lidí na národní i mezinárodní úrovni	53
10. Implementace strategie	54
10.1 Implementační struktura a systém řízení implementace	54
10.2 Plán realizace aktivit a časový harmonogram	55
10.3 Rozpočet a zdroje financování	55
10.4 Systém monitorování a evaluace realizace strategie	55
11. Postup tvorby strategie	56
11.1 Expertní fáze	57
11.2 Konzultační fáze	58
11.3 Schvalovací fáze	58

1. Úvod

1.1. Kontext vzniku Strategie

Strategie je prvním vládním systémovým dokumentem, který se komplexně věnuje právům, životům a problémům LGBTI+ lidí. Pojem "LGBTI+ lidé" zahrnuje lesby, gaye, bisexuální muže a ženy, trans*, intersex a další lidi s neheterosexuální orientací či jinou než cisgenderovou¹ identitou. Sexuální orientace či genderová identita jsou součástí lidské identity a jsou chráněny v rámci ochrany důstojnosti, osobnosti a soukromí každého člověka ústavním pořádkem ČR i jejími mezinárodními závazky v oblasti lidských práv.² LGBTI+ lidé tudíž jsou součástí české společnosti. LGBTI+ lidé však zároveň v ČR čelí bariérám a nerovnému postavení ve společnosti, které plynou z právních předpisů, přístupu orgánů veřejné moci, ale i historického vývoje a společenských stereotypů a předsudků. Tyto bariéry a nerovné postavení vedou k různým formám znevýhodnění, marginalizace, diskriminace či dokonce násilí.³ Proto se vlády mnohých států světa začínají právům LGBTI+ lidí a jejich problémům věnovat a vytvářet strategie na jejich ochranu.⁴ K těmto zemím se nyní přidává i Česká republika (dále jen "ČR")⁵, aby tak zajistila postupné odstraňování všech bariér, kterým LGBTI+ osoby a jejich blízcí (včetně např. dětí) u nás čelí a zajistila jim rovné postavení a rovnou ochranu práv jako všem ostatním obyvatelům a společenským skupinám.

Strategie navazuje na předchozí aktivity vlády ČR. V roce 2007 vznikla při Úřadu vlády pod patronací ministryně pro lidská práva, rovné příležitosti a menšiny Džamily Stehlíkové pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin. Skupina vytvořila Analýzu situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR jako základní dokument popisující situaci této skupiny v ČR.⁶ Z pracovní skupiny následně v roce 2009 vznikl Výbor pro sexuální menšiny při Radě vlády pro lidská práva jako oficiální poradní a pracovní orgán vlády pro otázky práv LGBTI+ lidí.⁷ Výbor se během své činnosti věnoval dílčím tématům jako např. rodičovství, homofobie na školách, úřední změna pohlaví, bariéry při dárčovství krve nebo kriminalizace a stigmatizace lidí žijících s HIV. V roce 2018 pak výbor vytvořil a schválil komplexní tematickou agendu pro svou činnost.⁸ Při tvorbě tohoto dokumentu se ukázalo, že agenda je rozsáhlá a různorodá, přičemž mnoho z témat si vyžaduje systematickou pozornost a přijetí konkrétních kroků k zajištění a ochraně práv LGBTI+ lidí. Následně uspořádal Výbor společně se zmocněnkyní vlády pro lidská práva Helenou Válkovou v létě 2020 seminář odborníků a odbornic ze státní správy, akademické sféry a občanského sektoru, kde byly diskutovány aktuální problémy LGBTI+ lidí v ČR. Na jeho základě a pod záštitou zmocněnkyně pro lidská práva pak byly zahájeny přípravy této strategie.

¹ Cisgenderová identita je taková identita, kde pohlaví je v souladu s genderovou identitou a sociální rolí, které naplňují obecné představy o mužích a ženách.

² Viz preambule Ústavy ČR, čl. 1, čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod či čl. 7 Listiny základních práv EU.

³ Viz např. výzkum veřejné ochránkyně práv Být LGBTI+ v Česku z roku 2019 přístupný [zde](#) nebo výzkum Agentury EU pro základní práva Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti z roku 2019 přístupný [zde](#)

⁴ Viz např. databáze Rady Evropy dostupná [zde](#).

⁵ Vytvoření strategie doporučila v roce 2020 i Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti ve své zprávě [zde](#).

⁶ Analýza je dostupná [zde](#).

⁷ Informace o činnosti výboru jsou přístupné [zde](#).

⁸ Dokument je dostupný [zde](#).

1.2. Účel Strategie

Přístup k LGBTI+ lidem musí vycházet ze základního lidskoprávního principu rovnosti v důstojnosti a v právech, na němž jsou založeny národní i mezinárodní lidskoprávní standardy.⁹ Z něj plyne i zákaz diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity.¹⁰ Státy tedy mají povinnost nediskriminovat LGBTI+ lidi a zajistit jim rovnou ochranu jejich práv a rovnou možnost společenského uplatnění. Na tomto principu jsou založeny i mezinárodní standardy ochrany práv LGBTI+ lidí. Na globální úrovni jsou to tzv. Yogyakartaťské principy, které byly v roce 2006 sestaveny odborníky a odbornicemi z akademického a občanského sektoru a následně doplněny v roce 2017. Představují jedny z nejkomplexnějších standardů, které se vztahují k LGBTI+ lidem a jež mezinárodní společenství uznává. V Evropě schválil v roce 2010 Výbor ministrů Rady Evropy Doporučení členským státům o opatřeních pro boj s diskriminací z důvodu sexuální orientace nebo genderové identity. Zákaz diskriminace a povinnost respektovat, chránit a naplňovat práva LGBTI+ lidí plyne i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva.¹¹ Stejně povinnosti plynou i z práva EU¹² a také judikatury Soudního dvora EU. V minulém roce Evropská komise vydala strategii EU pro oblast práv LGBTI+ lidí.¹³ Uvedené závazky respektovat, chránit a naplňovat práva LGBTI+ lidí tak pro ČR vyplývají jak z národního práva, tak z jejího členství v OSN, Radě Evropy i v EU.

Je proto žádoucí, aby ČR dostála těmto závazkům a prokázala svou demokratickou podstatu, důraz na rovnost a nediskriminaci sahající již k založení samostatného státu v roce 1918. Homosexuální styk dospělých lidí byl v ČR dekriminalizován v roce 1961 a první terapie trans* lidí začaly probíhat také v 60. letech 20. století. V roce 1992 pak byla v souladu se změnami na globální úrovni homosexualita vyškrtuta ze seznamu nemocí.¹⁴ Jedinou následnou významnější právní změnou směřující ke snižování nerovného postavení LGBTI+ lidí v ČR bylo uzákonění registrovaného partnerství pro páry stejného pohlaví v roce 2006. Od té doby pokrok v oblasti ochrany práv LGBTI+ lidí iniciovaný vládou a státními orgány v ČR víceméně ustal.¹⁵ Naopak v dalších nejen evropských zemích se práva LGBTI+ lidí stávají předmětem široké společenské diskuze, dochází k narovnání mnoha znevýhodnění, upravují se právní předpisy, uplatňují se nové přístupy apod.

Situace LGBTI+ lidí v ČR přitom rozhodně není uspokojivá. Výzkum Být LGBTI+ v Česku, který v roce 2019 provedla veřejná ochránkyně práv, zprostředkoval zkušenosti velké části LGBTI+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z důvodu své sexuální orientace či genderové identity. S verbálními útoky mělo zkušenost 55 % LGBTI+ lidí účastnících se výzkumu, s fyzickými či sexuálními útoky 15 % dotázaných. Napadení policii oznámilo pouze 13 % z nich, zhruba pětina se na policii neobrátila, protože jí nedůvěřuje, bála se zesměšnění nebo toho, že jejich případ

⁹ Viz čl. 1 Všeobecné deklarace lidských práv, preambule Ústavy ČR i čl. 1 Listiny základních práv a svobod.

¹⁰ Tyto diskriminační důvody sice nejsou uvedeny ve starších lidskoprávních dokumentech včetně české Listiny základních práv a svobod. Jsou však řazeny pod jiné či ostatní důvody v otevřeném výčtu diskriminačních důvodů. Objevují se pak již v nejnovějších dokumentech jako např. Listina základních práv EU ve svém čl. 21.

¹¹ Shrnutí judikatury viz [zde](#) a [zde](#).

¹² Viz čl. 19 Smlouvy o fungování EU a čl. 21 Listiny základních práv EU.

¹³ Více informací [zde](#).

¹⁴ Došlo k tomu na základě vydání 10. Mezinárodní klasifikace nemocí Světovou zdravotnickou organizací.

¹⁵ To dokládají i hodnocení ČR organizací ILGA (International Lesbian and Gay Association), které již několik let stagnuje či dokonce klesá. Viz ILGA duhové mapy přístupné [zde](#).

nebude brán vážně. LGBTI+ lidé se také velmi zřídka obrací o pomoc na pomáhající organizace. LGBTI+ lidé jsou v ČR významně omezení v rodinných právech, neboť mohou vstupovat pouze do registrovaného partnerství s omezeným množstvím práv včetně těch vůči dětem.¹⁶ Přes 10 % LGBTI+ zaměstnanců a zaměstnankyň se setkalo s diskriminací a více jak polovina skrývá v práci svou orientaci či identitu. Podobná situace panuje např. i ve zdravotnictví či ve školství, kde se skoro polovina LGBTI+ lidí setkala s negativními reakcemi na základě své orientace či identity. To jsou jen některé příklady toho, v jaké pozici se LGBTI+ lidé v ČR nacházejí.¹⁷ Je proto nutné přijmout strategii a naplnit v ní navržená opatření.

1.3. Uživatelé Strategie

Tato strategie je v první řadě strategickým dokumentem vlády ČR, která v rámci ní nastavuje směr a mantinely svých činností souvisejících s právy LGBTI+ lidí a přístupem úřadů k nim. Z toho tedy vyplývá, že uživateli primárně budou příslušné ústřední orgány státní správy. Těmto strategii v časovém rámci 2021–2026 ukládá jednotlivé úkoly, prostřednictvím kterých má být dosaženo vymezených cílů. Jejich naplňováním pak dojde ke zlepšení postavení LGBTI+ lidí, a to jak všeobecně, tak i dílčích skupin ve určité životní situaci a s vlastními potřebami (např. senioři, dospívající, trans* lidé, lidé ve výkonu trestu ad.). Sekundární okruh uživatelů jsou pak další veřejné instituce.

Dalšími uživateli strategie jsou nestátní neziskové organizace a akademické instituce. Tyto subjekty jsou v současnosti hlavními zdroji poznání a informací o životě a problémech LGBTI+ lidí a také se nejvíce věnují jejich řešení. Poskytují LGBTI+ lidem pomoc a podporu v situacích, kdy se setkávají s problémy při uplatňování svých práv či dokonce s jejich porušením. Organizace se věnují i analýzám situace práv LGBTI+ lidí v ČR, pořádají osvětové a vzdělávací akce pro školy, odborníky či širokou veřejnost a snaží se rovněž prosazovat systémové změny v ochraně práv LGBTI+ lidí.¹⁸ Jejich zkušenosti pak mohou být vhodně využívány právě státními orgány při naplňování jednotlivých opatření, kdy mohou z těchto zkušeností čerpat, inspirovat se jimi a osvědčené postupy přenášet do své praxe. Proto je jedním z cílů strategie podnítit vzájemnou spolupráci státních orgánů s nestátními a akademickými institucemi a započít výměnu názorů a konstruktivní dialog o ochraně práv LGBTI+ lidí. Podobnou roli může hrát (a často již hraje) i veřejný ochránce práv, který je v ČR orgánem sledujícím řádný výkon veřejné správy, ale i mnoho dalších lidskoprávních témat jako zacházení s lidmi omezenými na svobodě či rovné zacházení a dodržování zákazu diskriminace. Při své činnosti se tak setkává rovněž s mnohými bariérami, kterým LGBTI+ lidé v ČR čelí a přináší tak návrhy jejich řešení, které by veřejná správa rovněž měla využívat. I veřejný ochránce práv tedy může být nápomocen při naplňování strategie.

V neposlední řadě cílí strategie na samotné LGBTI+ lidi. Strategie obsahuje opatření zaměřená na posilování informovanosti LGBTI+ lidí, jak chránit a prosazovat svá práva v rámci různých procesů či institucí, se kterými se během svého života mohou setkávat, a měla by tedy zpřehlednit aktuální situaci. Strategie má rovněž LGBTI+ lidem ukázat, jak vláda vnímá jejich společenské postavení a jaká opatření připravuje k jeho narovnání. Strategie nakonec cílí také na širokou veřejnost a klade si za cíl zvýšit její povědomí o životě a bariérách, kterým LGBTI+ lidé čelí, a tak posílit celkový společenský respekt vůči nim.

¹⁶ Podrobněji viz strategická část 2.

¹⁷ Výzkum Být LGBTI+ v Česku, s. 15-16. Dostupné [zde](#).

¹⁸ Příkladem takových organizací jsou např. [PROUD](#) (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu), [Trans*parent](#), [Prague Pride](#) nebo [In IUSTITIA](#).

1.4. Strategií používané pojmy¹⁹

Bisexualita – Partnerská či sexuální náklonnost k lidem stejného i jiného pohlaví. | **Bifobie** – Diskriminace, odpor nebo iracionální strach z bisexuality či bisexuálních lidí.

Coming out – Proces, při němž dochází poznání vlastní gay, lesbické, bisexuální, trans* či jiné identity. Má jak fázi vnitřní, tak i vnější, nabývá různé intenzity a není prakticky nikdy ukončen v tzv. heteronormativní společnosti, kde heterosexuality je automatickou normou a jiné projevy sexuality a genderové identity jsou vnímány jako nevhodné, nežádoucí či méně hodnotné.

Gender (někdy také rod) – Kategorie odkazující na sociálně a kulturně podmíněné a konstruované rozdíly a charakteristiky, které společnost přisuzuje ženám a mužům, dívkám a chlapcům na základě jejich pohlaví. Genderové role jsou naučené, výrazně se liší napříč rozdílnými lidskými společnostmi a proměňují se v čase. Nejsou přirozenou a neměnnou charakteristikou žen a mužů, ale odráží aktuální stav sociálních vztahů mezi nimi. Jako takový tedy gender doplňuje kategorii pohlaví ve smyslu biologických rozdílů mezi ženami a muži. | **Genderová identita** – Souhrnné označení pro různé identity souvisejících primárně s genderem, druhotně se sexualitou a dalšími charakteristikami jako je třeba věk. | **Genderově nekonformní člověk** – člověk, jehož genderový projev zcela nenaplnuje očekávání, která se váží k ženské či mužské roli ve společnosti.

Heteronormativita – Předpoklad heterosexuality coby normy a výchozí identity, často vnímané jako nadřazené ostatním projevům sexuality. Heteronormativní kultura zneviditelňuje zástupce a zástupkyně LGBTI+ komunit. | **Heterosexuality** – Sexuální a partnerská (citová) preference lidí jiného (opačného) pohlaví.

Homosexualita – Sexuální a partnerská (citová) preference lidí stejného pohlaví (či genderu). Gay je převažující označení pro homosexuálního muže a lesba pro ženu. Pojem homosexualita lze již považovat za překonaný termín, proto je lépe hovořit o „gayích a lesbách“. | **Homofobie** – Nepřátelské postoje ke gayům a lesbám či lidem, kteří jsou za ně považováni (zpravidla vykazující genderově nekonformní charakteristiky či chování).

Homoparentální rodina – Rodina, ve které rodičovské role zastávají dvě ženy nebo dva muži, lidově také občas označovaná jako „duhová rodina“. V rámci homoparentální rodiny se rozlišuje zákonný rodič (zákonem uznaný rodič dítěte, např. biologická matka, biologický otec, nebo ten muž/ta žena, který/která dítě osvojil/a jako jednatel) a sociální rodič (ten z páru, který dítě sice také vychovává a dítě ho vnímá jako rodiče, ale zákonem jako rodič uznaný není; občas také označován jako „faktický rodič“).

Intersex – Zastřešující termín označující lidi, u nichž nelze jednoznačně určit, zda jsou mužského či ženského pohlaví (pohlaví je možné reflektovat na úrovni vnějších a vnitřních pohlavních znaků, hladin hormonů či chromozomů). Obzvláště v lékařském prostředí se používá termín DSD (disorder of sexual development).

LGBTI+ – Jde o akronym původně vzniklý pro zahrnutí leseb, gayů, bisexuálních a trans* lidí pod jedno označení, následně rozšiřovaný o další sexuální a genderové identity a projevy (jako asexualita, intersex, queer, nonbinary ad.), jejichž rozmanitost a inkluzivita je vyjádřena použitím

¹⁹ Formulace vycházejí z rozsáhlejších slovníků z: příručky organizace PROUD pro učitele ([Duhová příručka pro vyučující](#), 2016), odborné publikace Z. Slobody *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita* (2016, Pasparta) a metodiky pro sociální práci připravované organizací Prague Pride (předpokl. publikace 2021).

“+” na konci akronymu. Tato Strategie hovoří především o gayích, lesbách, bisexuálních, trans* a intersex lidech, a tak se objevují i v používaném akronymu. V jiných dokumentech je možné se setkat s variantami jako: GLBT, LGBT+ nebo třeba LGBTIQ.

Sexuální orientace – Původně medicínský pojem označující determinaci k romantické či sexuální náklonnosti lidem s určitými charakteristikami jako je pohlaví/gender.

Stigmatizace – Předpoklad či nálepka (označování), jež apriorně negativně hodnotí člověka či skupinu lidí, což narušuje jejich identitu a nutí je se s tím vnitřně vypořádávat.

Trans* – Označení zastupující všechny trans identity, tj. identity, které souvisí s vnitřním sebepojetím genderu a pohlaví a s jejich projevy v sociálních interakcích. Primárně tedy nesouvisí se sexualitou a partnerskou náklonností k jiným lidem. Hvězdička na konci znamená otevřenost či inkluzivitu k dalším konceptům a podobám genderové konformity (např., transgender, transqueer, genderqueer, agender, nonbinary apod.). | **Tranzice** – Proces nabývání vizuálních a tělesných charakteristik a sociální role, která je v souladu s prožívanou genderovou identitou člověka, přičemž rozlišujeme: (a) Fyzickou tranzici, která může zahrnovat hormonální terapii (HRT), chirurgické změny nebo různé jiné úpravy zevnějšku (např. laserové odstraňování vousů). (b) Úřední tranzici – změna označení genderu, jména, rodného čísla v dokladech a jiných úředních dokumentech. (c) Sociální tranzici – život v rámci pocíťované sociální role. | **Transfobie** – Nepřátelské postoje k trans* lidem či lidem genderově nekonformním (nesplňujícím předpoklady toho, jaký by měl být či vypadat „správný“ muž, či „správná“ žena).

1.5. Průřezové principy

Rovný přístup a ochrana práv

Základními ideami strategie jsou rovné postavení a rovná práva LGBTI+ lidí. Strategie nezavádí jakékoliv výhody v postavení LGBTI+ lidí. Prostřednictvím svých opatření pouze odstraňuje bariéry a srovnává stávající znevýhodnění, kterému LGBTI+ lidé ve společnosti čelí. I pro LGBTI+ lidi musí platit základní lidskoprávní premisa, že lidé se rodí svobodní a rovní v důstojnosti a právech.²⁰ Všechny lidskoprávní normy a otázky jako zákaz diskriminace, mučení a násilí, přístup ke spravedlnosti, ochrana soukromí, právo na rodinný život, svoboda pohybu, svoboda projevu, shromažďování a sdružování, přístup k zaměstnání, zdravotní péči, vzdělávání a otázky imigrace se dotýkají i LGBTI+ lidí, a proto je nutno jejich práva a zájmy vždy zohlednit. Nejde o to, že by LGBTI+ lidé žádali zvláštní přístup a zvláštní práva. Stát je naopak povinen zajistit všem rovný přístup k lidským právům bez ohledu na sexuální orientaci a genderovou identitu. Strategie tedy přináší kroky k zajištění a naplnění tohoto principu i v ČR.

Respekt, nikoliv pouze tolerance

V české společnosti se již téměř vžilo, že si “každý má dělat doma, co chce”. Tento přístup je často zmiňován právě v souvislosti s LGBTI+ lidmi. Česká veřejnost je považována (a sama se tak rovněž vnímá) za velmi tolerantní vůči LGBTI+ lidem, přičemž tato tolerance postupně stoupá.²¹ Často to však může znamenat pouze, že se lidé o problémy LGBTI+ lidí nezajímají,

²⁰ Viz čl. 1 Všeobecné deklarace lidských práv a také Listiny základních práv a svobod.

²¹ Dokladem jsou např. pravidelná šetření Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR dostupné [zde](#)

neřeší je, a že před nimi samotnými zavírají oči. To, co je ale vyjádřením skutečné rovnoprávnosti, je respekt. Respekt k tomu, že vedle mě žije někdo jiný, než jsem já sám/sama, a respekt k tomu, jak jiní chtějí prožívat svůj život. Teprve takový respekt promítnutý do každodenního života i do naplňování opatření této strategie může přinést plné zrovnoprávnění a uznání LGBTI+ lidí u nás.

Sběr údajů a tvorba poznatkové základny pro další rozvoj

Mnohá témata, která jsou obsažena v této strategii, nejsou dosud v českém kontextu dostatečně zmapována. U jiných máme poznatků více, ale relevantní data (obzvl. statistického charakteru) nejsou dostatečně a systematicky sbírána. Mnohá opatření proto obsahují úkol spočívající ve zpracování výzkumů či doplnění údajů a statistik. Avšak i u opatření, která takový úkol explicitně neobsahují, je třeba mít stále na paměti to, že je nezbytné toto dostatečné kvalitativní i kvantitativní poznání vytvářet. Tuto úlohu v současnosti plní především akademické a výzkumné instituce a nevládní organizace. Stát by se však měl více zapojit i do těchto výzkumných aktivit, podporovat je a využívat jejich zjištění, stejně jako více cíleně a systematicky sbírat a využívat statistická data.

Přístup založený na faktech a důkazech

Za přístup založený na důkazech (evidence-based policy) se označuje tvorba rozhodnutí, politik, programů apod., které jsou založeny na nejlepším dostupném poznání (výzkumu) a které vycházejí z důkazů z terénu a relevantních podkladů z praxe zahrnutých do celkového kontextu. Data vychází z výzkumů a analýz na národní i mezinárodní úrovni. Na základě toho tedy opatření navržená v této strategii vycházejí z nejvyšší dosažené úrovně poznání v dané oblasti a opírají se o relevantní fakta, nikoliv o dojmy a pocity, jež mohou být často vyvolány nedostatečnou informovaností, vychýlenou veřejnou diskusí, subjektivními názory apod.

Reflexe aktuálního vývoje v praxi

Ochrana práv LGBTI+ lidí se ve světě neustále vyvíjí. Otázky související s právy LGBTI+ lidí se postupně staly předmětem činnosti všech hlavních lidskoprávních organizací na globální i regionální úrovni jako OSN, Rada Evropy, Evropská unie či Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Všechny tyto organizace se snaží reflektovat právní a společenský vývoj v jednotlivých státech a zároveň jej usměrňovat ke stále většímu uznání a lepší ochraně práv LGBTI+ lidí. Dokladem je např. i aktualizace Yogyakartačských principů v roce 2017, pravidelné zprávy o plnění doporučení Výborů ministrů Rady Evropy a v neposlední řadě i vývoj judikatury či názorů a postojů mezinárodních lidskoprávních orgánů jako Evropský soud pro lidská práva, Evropský výbor pro sociální práva či smluvní výbory OSN. Tyto orgány provádějí nejen interpretaci mezinárodního práva lidských práv týkajícího se práv LGBTI+ lidí, ale shromažďují velké množství odborných informací, které může ČR využít při implementaci jednotlivých kroků a opatření strategie.

Respekt a integrace pomocí poznání

Zkušenost učí, že strach, obavy a další negativní pocity plynou často z neznalosti a neporozumění. Lidé, kteří mají osobní zkušenost s LGBTI+ lidmi v rodině či mezi přáteli, jsou vůči nim víc tolerantní, více je respektují a více podporují jejich práva než ti, kteří osobně žádné LGBTI+ lidi neznají. Proto je strategie z velké části založena i na osvětě, vzdělávání a poznání skutečného života LGBTI+ lidí v ČR a jeho přiblížení co nejširší veřejnosti. Důraz je kladen na představení života LGBTI+ lidí ve všech jeho souvislostech. Všichni tak mohou poznat, že LGBTI+ lidé jsou běžnou součástí společnosti a jen na základě předsudečných postojů či

nevhodně nastaveného prostředí čelí bariérám, které jim brání v rovném a plném užívání práv. Společně je pak možné činit kroky k odstranění těchto bariér obsažené v této strategii.

Diskuse a komunikace

Principem strategie není pouhé vytvoření formálních požadavků na orgány státní správy, jejich formální plnění, vykazování a kontrola. Základním principem je dosažení faktické rovnosti a respektu na symbolické, mezilidské a každodenní úrovni. Strategie proto motivuje k otevírání diskusí, ke komunikaci, zviditelnění neviditelných či opomíjených témat a skupin obyvatel České republiky. Aby toto bylo možné, strategie nabádá ke kultivované diskusi a zviditelňování LGBTI+ problematiky prostřednictvím jazyka citlivého a inkluzivního genderově a LGBTI+ identitám, který reflektuje nejen medicínskou terminologii a perspektivu, která může být často stigmatizující, ale který respektuje sebeidentifikaci, požadavky LGBTI+ komunity a jejích dílčích skupin na to, jak by se o nich a s nimi mělo hovořit. Strategie proto přináší základní slovníček pojmů a označení, který by spolu s genderovou citlivostí měl reflektovat jazyk nově připravovaných dokumentů a materiálů státní správy, a to nejen těch, které se specificky týkají LGBTI+ lidí, ale také těch, které se všeobecně vztahují k běžným životům celé společnosti, tak, aby tyto dokumenty neudržovaly dosavadní či nevytvářela nové bariéry a nerovnosti.

Participace a spolupráce

Posledním základním principem je participace, tj. spolupráce se samotnými LGBTI+ lidmi na tvorbě a implementaci strategie. LGBTI+ lidé se v ČR již dlouhodobě sdružují do různých spolků a organizací, prostřednictvím kterých se zasazují o odstraňování bariér, prosazují rovnou ochranu svých práv, šíří osvětu o tématech LGBTI+ nebo nabízejí podporu ostatním LGBTI+ lidem. Tvorba strategie a navrhování jednotlivých opatření vycházely ze zkušenosti těchto organizací, které budou i během implementace nadále spolupracovat s gestory jednotlivých opatření. Na základě této spolupráce se budou formulovat kroky směřující k naplnění opatření, k celkovému zlepšení pozice LGBTI+ lidí v české společnosti a ochraně jejich práv.

1.6. Ostatní relevantní strategické dokumenty

Strategie vychází zejména z následujících národních i mezinárodních dokumentů:

1. [Principy aplikace mezinárodního práva lidských práv ve vztahu k sexuální orientaci a genderové identitě \(Yogyakartské principy\)](#),
2. [Doporučení CM/Rec\(2010\)5 Výboru ministrů členským státům o opatřeních pro boj s diskriminací z důvodu sexuální orientace nebo genderové identity](#),²²
3. [Unie rovnosti – Strategie LGBTIQ rovnosti 2020–2025](#),
4. [Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR](#),
5. [Výzkum veřejného ochránce práv Být LGBTI+ v Česku – zkušenosti LGBTI+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisi](#),
6. [Výzkum Agentury EU pro základní práva Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti](#),
7. [Obavy a přání trans lidí v ČR](#),
8. [Témata pro činnost Výboru pro sexuální menšiny](#).

²² Český překlad doporučení je přístupný [zde](#).

Strategie je komplementární k dalším vládním strategickým dokumentům. Její naplňování by tak mělo přispět i k jejich plnění a při její realizaci bude přihlíženo i k těmto dalším dokumentům. Jde zejména o následující dokumenty:

- Česká republika 2030,
- Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030,
- Strategie romské integrace 2021–2030,
- Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu,
- Státní integrační program pro držitele mezinárodní ochrany,
- Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti,
- Koncepce rodinné politiky,
- Národní strategie ochrany práv dětí na období 2021–2029,
- Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030,
- Národní strategie sociálního začleňování 2021–2030,
- Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016–2025,
- Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020,
- Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030,
- Národní akční plán pro duševní zdraví 2020–2030,
- Národní akční plán prevence sebevražd 2020–2030,
- Strategie vzdělávací politiky do roku 2030+,
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027,
- Koncepce zahraniční politiky České republiky,
- Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce.

2. Definice a analýza řešeného problému

2.1. Definice řešeného problému

V posledních letech bylo provedeno několik výzkumů situace LGBTI+ lidí v ČR. Jsou to konkrétně:

- [Výzkum Být LGBTI+ v ČR od Kanceláře veřejné ochránkyně práv z roku 2019,](#)
- [Výzkum Agentury EU pro základní práva Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti z roku 2019,](#)
- [Výzkum EUROBAROMETR Diskriminace v EU v roce 2019 se zaměřením na diskriminaci LGBTI lidí.](#)

Tyto výzkumy ukazují, že LGBTI+ lidé se ne vždy cítí v české společnosti dobře. Pociťují především omezení v možnosti být sami sebou a otevřeně prožívat svou sexualitu či genderovou identitu, cítí se zneuznaní a diskriminováni a obávají se útoků či napadení. Svou orientaci či identitu prožívá otevřeně ani ne polovina LGBTI+ lidí v ČR a naopak více jak třetina jí vždy skrývá.²³ Skoro polovina LGBTI+ párů se na veřejnosti nedrží za ruce²⁴ a pětina LGBTI+ lidí se vyhýbá určitým veřejným místům²⁵. I když si značná část české populace myslí, že naše společnost je vůči LGBTI+ skupině tolerantní, zkušenosti LGBTI+ lidí jsou často odlišné. Např. pouze třetina veřejnosti si myslí, že LGBTI+ lidé jsou v České republice diskriminováni, zatímco mezi LGBTI+ skupinou jde až o tři čtvrtiny dotázaných.²⁶ Veřejnost tedy vnímá situaci LGBTI+ lidí podstatně pozitivněji než oni sami.²⁷ Skoro polovina české populace si myslí, že by coming-out LGBTI+ člověku způsobil problémy v životě.²⁸ Během posledních pěti let se cítila diskriminována a/nebo obtěžována více než třetina LGBTI+ lidí, což je zhruba třikrát vyšší podíl než v případě běžné populace.²⁹ Trans* lidé uváděli, že cítí menší svobodu žít, jak chtějí, méně odhalují svou identitu, výrazněji pociťují diskriminaci a jsou častěji oběťmi útoků než lesby a gayové.³⁰ Diskriminace byla nejčastěji pociťována v prostředí zaměstnání či vzdělávacích institucí. Pociťovaná diskriminace měla nejčastěji formu verbálního a psychického obtěžování, ponižování, urážek nebo vyhrožování. Časté jsou především nevhodné vtipy, posměch, ponižování nebo urážky, naopak vyhrožování či přímé fyzické útoky jsou naopak vzácné.³¹ I tak jde při výzkumném vzorku cca 1200 lidí o více než 150 případů. Jde přitom hlavně o útoky neznámých lidí na veřejných místech. Výzkumy rovněž ukazují, že případy diskriminace a

²³ Viz Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti, str. 24.

²⁴ Tamtéž, str. 26n.

²⁵ Tamtéž, str. 50.

²⁶ Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 14. K podobným datům došel i průzkum Diskriminace v EU, jehož shrnutí pro ČR je k dispozici [zde](#).

²⁷ Tamtéž, str. 30.

²⁸ Pravidelný výzkum CVVM k postojům k právům gayů a leseb / párů stejného pohlaví, k dispozici [zde](#).

²⁹ Viz rovněž výzkum Kanceláře veřejného ochránce práv. Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti z roku 2015 dostupný [zde](#), Podobná čísla ukazuje i výzkum Dlouhá cesta k LGBTI rovnost.

³⁰ Svobodu žít podle svého názoru cítí 1/2 leseb a gayů oproti 1/3 trans* lidí, jejichž otevřenost je zhruba o 1/3 nižší. Diskriminováno se za posledních pět let cítilo až 86 % trans* lidí, 58 % leseb a 33 % gayů. Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 30 a 36. Podle výzkumu Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti se oběťmi útoků stala až pětina trans* a intersex lidí.

³¹ S obtěžováním má za posledních pět let osobní zkušenost 55 % dotázaných (nadávání – 39 % a zesměšňování – 37 %), s fyzickým/sexuálním napadením nebo vyhrožováním násilím 15 % dotázaných (vyhrožování – 9 %, fyzické napadení – 5 %, sexuální napadení – 3 %). Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 54.

obtěžování zůstaly ve více jak 90 % případů neřešeny.³² Důvodem je nízká informovanost o možnostech řešení a pomoci³³ a jejich přílišná náročnost v očích samotných obětí³⁴, stejně jako nízká důvěra v jejich efektivnost a také ve vstřícnost příslušných orgánů³⁵. Srovnání čísel s ostatními státy EU pak ukazuje, že ve většině ukazatelů je situace v ČR spíše podprůměrná oproti jiným evropským zemím, resp. průměru EU.³⁶

Vnímání LGBTI+ lidí českou veřejností je relativně vstřícné. Rovná práva jako ostatním by lesbám, gayům a bisexuálním lidem přiznalo 57 % dotazovaných.³⁷ Stejný počet přijímá vztah dvou lidí stejného pohlaví. Veřejné projevy náklonnosti u dvou žen toleruje rovněž 57 %, u dvou mužů však jen 45 %.³⁸ Jako kolegu či kolegyni v práci by lesbu, gaye či bisexuálního člověka přijali až dvě třetiny dotazovaných, trans* a intersex člověka pak něco přes polovinu.³⁹ Tolerance však výrazně klesá v případě, kdy by se takový člověk měl stát členem či členkou rodiny.⁴⁰ Obecně lze pak postoj veřejnosti shrnout tak, že LGBTI+ lidé by neměli svou orientaci či identitu dávat veřejně na odiv, ale v soukromí si mohou dělat, co chtějí.⁴¹ Na druhou stranu jsou extrémní postoje k LGBTI+ lidem jako např. souhlas s léčbou či trestním postihem homosexuality rovněž vzácné.⁴² I v těchto ukazatelích je však v ČR spíše (a někdy dokonce i výrazněji) pod průměrem EU. Národní průzkumy pak ukazují víceméně stoupající podporu pro práva LGBTI+ lidí, a to především v oblasti rodiny a péče o děti, kdy registrované partnerství, sňatky stejnopohlavních párů či rodičovská práva podporuje polovina až skoro tři čtvrtiny lidí.⁴³ Výzkumy však zároveň ukazují, že veřejnost vnímá situaci LGBTI+ lidí v ČR výrazně optimističtější než oni sami. Skoro 80 % se domnívá, že gayové a lesby dnes mohou v ČR žít, jak chtějí, a až 60 % si myslí, že jim zde nehrozí žádné trestné činy motivované nenávistí z důvodu sexuální orientace. Naopak 36 % si myslí, že gayové a lesby jsou v ČR diskriminováni nebo znevýhodňováni. Veřejné povědomí o problémech LGBTI+ lidí je tak spíše nízké a rozchází se s jejich vlastními zkušenostmi.⁴⁴

³² Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 41. Čísla zjištěná ve výzkumu Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti jsou v případě obtěžování nižší (38 %), v případě napadení podobná (9 %).

³³ Největší část obětí (přes třetinu) by se obrátila na policii, která je přitom příslušná k řešení jen nejzávažnějších incidentů. Na inspekční orgány, soudy či advokáta by se obrátilo jen 9 %. Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 41n. Výzkum Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti došel víceméně ke stejným číslům stejně jako průzkum LGBTI Diskriminace v EU.

³⁴ Téměř ¾ dotázaných si myslí, že domoci se svých práv je pro oběti diskriminace v České republice spíše nebo velmi obtížné. Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 51.

³⁵ Až zhruba pětina dotázaných se na policii neobrátila, jelikož jí nedůvěřuje a bála se zesměšnění a toho, že jejich případ nebude brán vážně. Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 56.

³⁶ Viz shrnutí výsledků výzkumu Dlouhá cesta k LGBTI rovnosti pro ČR dostupné [zde](#),

³⁷ Viz průzkum LGBTI Diskriminace v EU, str. T46.

³⁸ Tamtéž, str. T51–T56.

³⁹ Tamtéž, str. T28nn.

⁴⁰ Jako přítele či přítelkyni svých dětí by LGB člověka přijala ani ne třetina dotázaných a trans* a intersex člověka ani ne pětina. Viz tamtéž, str. T34nn.

⁴¹ S tím souhlasí kolem 60 % lidí. Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 27n.

⁴² Tento postoj zastává kolem 10 % lidí. Tamtéž.

⁴³ Dlouhodobá data Centra pro výzkum veřejného mínění, která jsou sbírána každoročně od roku 2007 do roku 2019, ukazují nárůst do roku 2017 a poté stagnaci či mírný sestup (podrobněji viz [zde](#)). Data v průzkumu společnosti MEDIAN za roky 2018 a 2019 pak ukazují podobná čísla (viz [zde](#)).

⁴⁴ Viz Být LGBT+ v Česku, str. 30. Výzkum EUROBAROMERT došel k podobným, resp. ještě nižším číslům ohledně povědomí o diskriminaci.

Situaci LGBTI+ lidí v Evropě sledují i mezinárodní organizace International Lesbian and Gay Association – Europe⁴⁵ (ILGA Europe), Transgender Europe⁴⁶ (TGEU) a Organisation Intersex International (OI) Europe⁴⁷. Tyto organizace publikují každoroční zprávy, ve kterých hodnotí situaci v evropských zemích a jejich pokrok v ochraně a naplňování práv LGBTI+ lidí, a to i pomocí map a indexů.⁴⁸ Právě tyto mapy a indexy dokumentují, že ČR za posledních cca 10 let na rozdíl od ostatních zemí v ochraně práv LGBTI+ lidí výrazně stagnuje a její postavení v indexech, které se neustále rozvíjejí a sledují vícero jevů, dokonce dlouhodobě klesá.⁴⁹

2.2. Prostředí a budoucí očekávaný vývoj

Strategie je prvním dokumentem svého druhu, který na úrovni vlády ČR vznikl. Má nastolit téma postavení LGBTI+ lidí jako předmět činnosti veřejné správy a započít změny legislativy, přístupu státních orgánů, i společnosti k LGBTI+ lidem spolu s budováním institucionálních i odborných kapacit ke zlepšení práv a postavení LGBTI+ lidí a také ke změně jejich společenského vnímání a celkové atmosféry ve společnosti. Strategie tak je dokumentem, který má dopad do žité reality. Je koncipována tak, aby se co nejvíce přiblížila reálným životům LGBTI+ lidí a ty napomohla zlepšovat. Bude tak započat dlouhodobý přístup k ochraně práv LGBTI+ lidí, který se neomezí pouze na tuto strategii a na období do roku 2026, do kdy je koncipována. Cílem je zařadit toto téma mezi stálá témata pro činnost českých orgánů veřejné moci, pro veřejnou politiku jako takovou a jí vytvářené dokumenty, pro vědu a akademickou činnost a pro celkovou společenskou diskusi a veřejný život. Ochrana práv LGBTI+ lidí se tak bude moci rozvíjet na základě nejlepšího dostupného poznání a reagovat na jejich aktuální potřeby i potřeby celé společnosti. Podrobnější kroky jsou pak vymezeny v následující části.

⁴⁵ <https://ilga-europe.org/>

⁴⁶ <https://tgeu.org/>

⁴⁷ <https://oiieurope.org/>

⁴⁸ Viz např. mapy duhové Evropy [zde](#) či indexy práv trans* lidí v Evropě a střední Asii [zde](#).

⁴⁹ V duhové mapě ILGA z roku 2011 plnila ČR 5 kritérií z 24 a 2 zneužívající, což ji stavělo na 22. místo z 50 evropských zemí. Podle poslední mapy z roku 2020 plnila ČR práva LGBTI+ lidí z 26 %, (plnila 23 kritérií z 69) a byla na 32. místě ze 49 evropských států. V prvním indexu TGEU z roku 2013 plnila ČR 8 kritérií z 16 a všech 5 zneužívajících kritérií, zatímco v posledním z roku 2020 plnila 10 kritérií z 30.

3. Logika intervence a hierarchie cílů strategie

3.1. Vize

Vizí této strategie je zlepšení postavení LGBTI+ lidí v ČR, a to prostřednictvím jejich zrovnoprávnění v právu a následně i ve společnosti. Jde o uznání LGBTI+ lidí jako plnoprávných členů společnosti se všemi životními projevy a situacemi, ať již to je soukromý a rodinný život (umožnění vstupu do manželství, rozvoj rodinných vazeb, výchova a vztah k dětem atd.)⁵⁰, vystupování na veřejnosti, pracovní život, vzdělávání, sociální péče či péče o zdraví. Jde o zajištění stejné ochrany před násilím, obtěžováním, útoky a ústrky, všemi formami diskriminace a znevýhodnění, zajištění rovné ochrany práv při omezení osobní svobody, závislosti na péči či jiné formě znevýhodnění včetně případů vícenásobné diskriminace. V neposlední řadě jde o osvětu odborníků i společnosti jako celku o právech LGBTI+ lidí a o tom, jak je plnohodnotně přijmout a začlenit do společnosti. V návaznosti na tato opatření by pak mělo dojít k řešení problémů LGBTI+ lidí a ke zlepšení jejich situace v ČR. Česká republika tím zároveň naplní své ústavní a mezinárodní závazky, posílí své postavení země, která respektuje práva LGBTI+ lidí a zajišťuje rovné podmínky pro život všem svým obyvatelkám a obyvatelům. Tím se přiřadí k ostatním zemí EU či Rady Evropy, které již dříve přijaly podobné strategie.⁵¹

Konečným cílem strategie pak je, aby v ČR bylo na všech úrovních a ve všech oblastech společenského života vytvářeno prostředí respektující práva a postavení LGBTI+ lidí, v němž každý člověk požívá stejné důstojnosti a všech svých práv a svobod, nemusí skrývat svou identitu a orientaci a není stigmatizován, vysmíván či utlačován ani nemusí čelit diskriminaci či dokonce nenávisným útokům. Cílem je tak dosáhnout toho, aby každý člověk mohl být sám sebou a měl možnost prožít život podle svých představ, preferencí a tužeb a aby se nemusel ve svém životě potýkat s bariérami, které znemožňují důstojný život.

3.2. Strategické cíle

Na základě provedených analýz situace v ČR a dosavadní činnosti Výboru pro sexuální menšiny při Radě vlády pro lidská práva se strategie věnuje následujícím oblastem a bariérám v nich:

1. ochrana a respekt k lidské důstojnosti a právo na sebeurčení,
2. rodinné vztahy,
3. zaměstnání a pracovní život,
4. sociální a zdravotní oblast,
5. vzdělávání a
6. institucionální ochrana práv LGBTI+ lidí.

Strategická oblast právo na důstojnost, tj. sebeurčení, rovné zacházení a ochranu tělesné integrity a osobnosti se věnuje především otázkám, které se týkají nejobecnějšího postavení LGBTI+ lidí, jejich osobní důstojnosti a integrity, práva na rovný přístup k právům a nediskriminaci. Konkrétně jde především o zajištění rovného zacházení a zákazu diskriminace včetně případů vícenásobného znevýhodnění, zajištění bezpečí a ochrany před násilím, útoky a stigmatizací a

⁵⁰ Tato opatření podporuje přes 90 % dotazovaných. Viz Být LGBTI+ v Česku, str. 58nn.

⁵¹ Přehled těchto zemí je možné najít [zde](#).

také zajištění práva na sebeurčení a identitu u trans* a intersex lidí. Druhá strategická oblast se zaměřuje na rodinné a partnerské vztahy. Zde je zásadním opatřením přijetí manželství pro všechny, nicméně tato oblast se věnuje také postavení dětí v rodině. Třetí strategická oblast se zaměřuje na zaměstnání a pracovní život, na odstranění bariér a nerovností a boj proti diskriminaci v této oblasti a také na podporu diverzity na pracovišti. Čtvrtá strategická část se zaměřuje na oblast sociálních a zdravotních aspektů života LGBTI+ lidí. Pamatuje na rovný přístup k sociálním službám a sociální a zdravotní péči a na jejich poskytování v souladu s potřebami LGBTI+ lidí. Speciální cíle se pak zaměřují na přístup trans* lidí a lidí žijících s HIV ke zdravotní péči, neboť v něm čelí dalším bariérám. Pátá oblast je zaměřena na vzdělání, kde je hlavním cílem vytvořit bezpečné a vstřícné prostředí pro LGBTI+ lidi a zároveň problematiku LGBTI+ dostatečně začlenit do školního vzdělávání. Jako poslední je pak zařazena strategická oblast týkající se naplňování strategie, pro něž je třeba vytvořit dostatečný institucionální základ.

Každá strategická oblast obsahuje jeden hlavní cíl směřující k odstranění bariér pro LGBTI+ lidi v dané oblasti a k zabezpečení naplnění strategie. Tento cíl je dále členěn na konkrétnější cíle a ty na konkrétní opatření. Cíle jsou vždy popsány z hlediska historického vývoje, právní situace včetně ústavních a mezinárodních závazků ČR a situace v terénu v dané oblasti. Podobně jsou následně stručně popsána jednotlivá opatření. Každé opatření má určeného odpovědného gestora (zpravidla ministerstvo), jenž dalším přidělováním odpovědnosti za řešení uvnitř své struktury zaručuje adekvátní naplňování každého jednoho opatření (ale i ducha celé strategie). Dále opatření obsahují termín pro splnění a také indikátor, podle kterého se bude splnění hodnotit. Většina opatření je koncipována tak, že stanovuje obecný cíl, kterého má být dosaženo, avšak samotné provedení ponechává na příslušném odpovědném gestorovi, který může zvolit nejvhodnější kroky. Vždy jde o to, aby bylo dosaženo příslušného cíle specifikovaného v opatření. Konkrétní struktura strategie je následující:

4. Strategická oblast 1: Bariéry v respektu k lidské důstojnosti a v právu na sebeurčení

Hlavní cíl:

Lidská důstojnost je považována za základ lidských práv. To potvrzuje nejen preambule Ústavy ČR, Listina základních práv a svobod ve svém prvním článku, ale i judikatura Ústavního soudu⁵² či Evropského soudu pro lidská práva⁵³. Z lidské důstojnosti plyne respekt ke každému člověku, jeho identitě a individualitě a jeho svobodné činnosti a naopak zákaz jakýchkoliv zásahů v podobě působení utrpení, ponižování či jiného podobného jednání anebo nepřiměřeného omezování práv. Svoboda má umožnit rozvoj lidské osobnosti v rámci soukromého života v souladu s jejími přáními a rozhodnutími.⁵⁴ Součástí soukromého života jsou různé aspekty lidské osobnosti jako např. jméno, tělesný vzhled, osobní identita, názory, přesvědčení, citové vztahy, sexuální preference apod. Každý jedinec má tedy rovné právo rozvíjet všechny tyto aspekty svého života a jeho svoboda může být omezena z důvodu rovné svobody jiných lidí či z důvodu ochrany veřejného zájmu (veřejného statku), a to pouze v přiměřené míře.⁵⁵

Rovnost v důstojnosti a právech má umožnit LGBTI+ lidem všechny tyto aspekty rozvíjet rovným způsobem a požívat stejné ochrany jako ostatní lidé bez jakékoliv diskriminace.⁵⁶ Každý LGBTI+ člověk má právo na to, aby byla zachována jeho lidská důstojnost bez ohledu na jeho sexuální orientaci či genderovou identitu.⁵⁷ Každý LGBTI+ člověk má rovněž právo na rovnou ochranu svého života a tělesné integrity před násilím⁵⁸, verbálními útoky, ponižováním či pronásledováním⁵⁹ motivovanými sexuální orientací či genderovou identitou. Proto je nutné vytvořit právní regulaci chránící LGBTI+ lidi před těmito zásahy, postihující dostatečně jejich spáchání a vytvořit podmínky pro jejich efektivní předcházení.

Každý LGBTI+ člověk má právo na sebeurčení a na formulaci a projevení své osobní identity na základě svého rozhodnutí a bez kladení zbytečných překážek v každodenním životě.⁶⁰ Proto je nutné vytvořit rychlé, přístupné a jednoduché postupy pro trans* lidi, u kterých osobní identita neodpovídá pohlaví přidělenému při narození, aby mohli vést svůj každodenní život v souladu se svým cítěním a vnímáním. Každý člověk má rovněž právo na navazování mezilidských vztahů v souladu se svou sexuální orientací a na jejich naplňování ve všech podobách včetně mezilidské intimity, projevů náklonnosti v soukromí i na veřejnosti apod.⁶¹

Každý LGBTI+ člověk má právo na rovné zacházení bez jakékoliv diskriminace na základě sexuální orientace či genderové identity a na ochranu před touto diskriminací, stejně jako před diskriminací na základě jiných důvodů jako rasa či etnický původ, věk, zdravotní postižení, pohlaví

⁵² Viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 412/04 ze dne 7.12.2005.

⁵³ Viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Pretty proti Spojenému království ze dne 29.4.2002.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Viz čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

⁵⁶ Viz Yogyakartský princip č. 2.

⁵⁷ Viz Yogyakartský princip č. 1 stejně jako jejich preambule a preambule doporučení Výboru ministrů Rady Evropy.

⁵⁸ Viz Yogyakartský principy č. 4 a 32 a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola IA, bod 4.

⁵⁹ Viz Yogyakartský principy č. 5 a 9 a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola IB.

⁶⁰ Viz Yogyakartský principy č. 3, 6 a 31 a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola IV body 20 – 22 a např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Christine Goodwin proti Spojenému království ze dne 11.7.2002.

⁶¹ Viz Yogyakartské principy č. 6 a 33.

či náboženské vyznání.⁶² Právní úprava tedy musí poskytovat dostatečné nástroje k potírání diskriminace, k jejímu předcházení a také k podpoře společenské rovnosti a respektu.

Cíl 1.1 – Snížit výskyt diskriminace, stigmatizace a předsudečně trestné činnosti vůči LGBTI+ lidem

Z principu lidské důstojnosti a rovnosti v právech plyne zákaz diskriminace LGBTI+ lidí na základě sexuální orientace či genderové identity.⁶³ To znamená zákaz jakéhokoliv znevýhodnění, postihu či působení jakékoliv újmy na základě toho, jak člověk prožívá svou osobní identitu a jak ji svým chováním projevuje navenek. Stát má tedy povinnost chránit LGBTI+ lidi před diskriminací a před útoky na jejich autonomii, tělesnou integritu, bezpečnost či dokonce život.⁶⁴ Nesmí rovněž nijak postihovat LGBTI+ lidi za jejich způsob života jako např. pohlavní styk s lidmi stejného pohlaví, veřejné projevy náklonnosti mezi lidmi stejného pohlaví, veřejné projevy trans*identity apod.⁶⁵

Dle výzkumu veřejné ochránkyně práv z roku 2019 Být LGBTI+ v ČR se u nás během posledních pěti let cítilo být diskriminováno 38 % LGBTI+ lidí. Z nich 82 % tuto diskriminaci či obtěžování připisovalo své sexuální orientaci. Diskriminováno se cítilo až 86 % dotázaných trans* lidí nebo lidí s trans* minulostí, dále 58 % leseb, 43 % bisexuálních lidí a 33 % gayů.⁶⁶ Stejný průzkum také ukázal, že za posledních pět let mělo zkušenosti s obtěžováním a urážením 55 % dotázaných. S fyzickým/sexuálním napadením nebo vyhrožováním násilím mělo pak zkušenost 15 % dotázaných. Ale jen každý 10. z nich se rozhodl tyto problémy řešit a upozornit na ně.⁶⁷ Výzkum Agentury EU pro základní práva z téhož roku pak ukázal, že diskriminována se cítila necelá jedna třetina LGBTI+ lidí, 38 % bylo obtěžováno a 8 % bylo napadeno, avšak u trans* a intersex lidí to bylo 20 %. Navíc 48 % LGBTI+ lidí se bojí projevovat veřejně náklonnost a 21 % se vyhýbá určitým místům z obavy z napadení. I když jsou tyto čísla pod evropským průměrem, neznamená to, že se nejedná o problém, kterému není třeba věnovat pozornost. Jde totiž stále o velký počet lidí, kteří diskriminaci pociťují. LGBTI+ lidé navíc nedůvěřují státním institucím, že jim poskytnou ochranu. Na policii se obrátí jen každý desátý a na veřejného ochránce práv jako orgán pro rovné zacházení jen každý dvacátý.⁶⁸

Tato čísla ukazují, že je nutné mít dostatečný zákonný rámec proti diskriminaci a obtěžování LGBTI+ lidí a zajistit jeho praktické vymáhání. České trestní právo však neupravuje sexuální orientaci a genderovou identitu jako nenávislné pohnutky na rozdíl od např. rasy či víry.⁶⁹ V praxi to znamená, že rasistické či náboženské útoky jsou trestány zhruba o jednu třetinu přísněji než útoky homofobní či transfobní⁷⁰, byť podstata pohnutky pachatele je vždy předsudek vůči určité skupině. Přitom naopak u přestupků je přístup k oběma typům útoků stejný.⁷¹ Podobně

⁶² Viz Yogyakartský princip č. 2 stejně jako jejich preambule a preambule doporučení Výboru ministrů Rady Evropy.

⁶³ Viz Yogyakartský princip č. 2 a např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalsku ze dne 21.12.1999.

⁶⁴ Viz Yogyakartské principy č. 4 a 5, nebo kapitola I Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy.

⁶⁵ Viz Yogyakartský princip č. 33.

⁶⁶ Být LGBTI+ v ČR, str. 35n.

⁶⁷ Být LGBTI+ v ČR, str. 52n.

⁶⁸ Informace o datech týkajících se ČR [zde](#).

⁶⁹ Tyto pohnutky nejsou zohledněny na úrovni speciálních trestných činů, kvalifikovaných skutkových podstat některých obecných trestných činů či obecných přitěžujících okolností.

⁷⁰ Viz např. § 140 odst. 3 písm. g), § 145 odst. 2 písm. f) či § 146 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku.

⁷¹ Viz § 7 odst. 3 písm. b) zákona o některých přestupcích

i antidiskriminační úprava obsažená v antidiskriminačním zákoně a v mnoha dalších předpisech⁷² může být v praxi problematická. Některé z těchto předpisů upravují určité otázky odchylně od antidiskriminačního zákona (např. protiprávní důvody diskriminace, prostředky ochrany před diskriminací atd.), což ochranu před diskriminací může komplikovat.⁷³ Mezinárodní orgány tak ČR doporučují právní úpravu sjednotit a zjednodušit a učinit tak ochranu před diskriminací přístupnou a efektivní.⁷⁴ Výzkumy veřejného ochránce práv doporučují další kroky ke zlepšení české právní úpravy ochrany před diskriminací jako např. rozšíření přesunu, resp. sdílení důkazního břemene na všechny případy diskriminace podle antidiskriminačního zákona, umožnění podávání žaloby ve veřejném zájmu jménem obětí diskriminace (actio popularis), posílení možnosti peněžitého odškodnění obětí diskriminace, zakotvení odvozené diskriminace či sjednocení soudních poplatků za podání diskriminační žaloby.⁷⁵ Tato doporučení však dosud nebyla naplněna.

V ČR zákon výslovně nezakazuje LGBTI+ lidem projevovat svou orientaci a identitu na veřejnosti. Není také postihován sexuální styk mezi lidmi stejného pohlaví.⁷⁶ Přesto existují určité oblasti, kde trestní postih přetrvává jako např. u lidí žijících s HIV, z nichž významnou část tvoří i LGBTI+ lidé.⁷⁷ Jakkoliv HIV zůstává nadále nevyléčitelné, moderní léčebné metody umožňují významně snížit virovou nálož, což nejen zlepšuje zdravotní stav pacientů, ale omezuje i riziko přenosu viru. V současnosti mohou lidé žijící s HIV víceméně vést normální život a být plně zapojeni do společnosti. Mezinárodní odborné poznatky ukazují, že u naprosté většiny lidských aktivit včetně pohlavního styku není u léčených lidí s nedetekovatelnou virovou náloží prakticky žádné riziko přenosu HIV infekce.⁷⁸ V ČR je však nosičství viru HIV považováno za nakažlivou nemoc, jejíž šíření je trestné.⁷⁹ Nechráněný pohlavní styk člověka žijícího s HIV je na základě české judikatury⁸⁰ posuzován většinou jako těžké ublížení na zdraví, případně jako pokus o něj spáchaný v nepřímém úmyslu, pokud nedojde k přenosu HIV infekce.⁸¹ Mezinárodní standardy dnes ustupují od represe a omezování lidí žijících s HIV, neboť existují účinné formy ochrany před přenosem a naopak cílí především na prevenci a léčbu HIV/AIDS.⁸² Restriktivní přístupy navíc nemají žádný významný efekt na chování lidí žijících s HIV ani celkové snížení počtu nově nakažených. Kriminalizace je naopak zstrašuje a podlamuje jejich důvěru ve státní orgány, což může vést k pozdnímu odhalení či zatajování HIV infekce a dalšímu šíření nemoci. V ČR se tempo

⁷² Jde např. o občanský soudní řád, zákoník práce, zákon o zaměstnanosti, zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, zákon o vojácích z povolání atd.

⁷³ Viz např. Zpráva Veřejného ochránce práv o šetření ve věci „Propuštění ze služebního poměru z důvodu diagnostikování onemocnění virem HIV“ ze dne 22.03.2013, sp. zn. 157/2012/DIS/JŠK.

⁷⁴ Viz např. doporučení smluvních výborů sledujících naplňování lidskoprávních paktů a úmluv OSN.

⁷⁵ Kromě již zmíněného výzkumu Být LGBTI+ v ČR jde o výzkumy [Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti](#) z roku 2015 a [Rozhodování českých soudů o diskriminačních sporech 2015-2019](#) z roku 2020.

⁷⁶ ČR byla ostatně jednou z prvních zemí na světě, když trestní postih zrušila již v roce 1961.

⁷⁷ Podle relevantních údajů tvoří největší část lidí žijících s HIV (přes 2/3) muži mající sex s jinými muži. Viz i Národní program řešení problematiky HIV/AIDS v ČR na období 2018–2022, str. 5.

⁷⁸ Viz Expertní prohlášení k vědeckým poznatkům o HIV v kontextu trestního práva v češtině k dispozici [zde](#) a tzv. doktrína N=N (nezjistitelný = nepřenositelný) dostupná [zde](#).

⁷⁹ Viz § 152 a násl. trestního zákoníku a nařízení vlády č. 453/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin.

⁸⁰ Viz především usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005.

⁸¹ Viz § 145 a § 122 odst. 2 trestního zákoníku.

⁸² Viz dokument WHO Sexual health, human rights and the law dostupný [zde](#) či UNAIDS Strategie 2016–2021 dostupná [zde](#).

růstu případů infekce HIV v posledních letech zvýšilo o více než 50 %, zatímco v západní Evropě klesá.⁸³ ČR by tedy měla omezit represí lidí žijících s HIV a více se zaměřit na prevenci.⁸⁴

Ochrana práv LGBTI+ lidí včetně důstojnosti a tělesné integrity je obzvláště ztížená při omezení na svobodu, neboť přísný institucionální režim věznic či cizineckých zařízení jde proti individuálním potřebám LGBTI+ lidí. Kolektivní charakter omezuje a potlačuje osobní identitu a individualitu. V institucích se navíc LGBTI+ lidé mohou stávat obětí šikany a násilí ze strany ostatního osazenstva a necitlivého chování ze strany personálu.⁸⁵ Proto je nutné přijmout kroky, které k nim zařízení a režim v nich učiní co nejvstřícnější. Tyto kroky by však neměly vést k segregaci a izolaci či jinému omezování práv LGBTI+ lidí.⁸⁶

Opatření 1.1.1 – Revidovat trestní zákoník v oblasti nenávisných útoků vůči LGBTI+ lidem v návaznosti na legislativu Evropské unie a mezinárodní standardy

Gestor: MS

Termín: 12/2026

Popis opatření: V rámci trestního zákoníku bude posílena trestněprávní ochrana LGBTI+ lidí před nenávisnými útoky v souvislosti s jejich sexuální orientací a genderovou identitou v souladu budoucími požadavky práva EU⁸⁷ a mezinárodními standardy.

Indikátor: Předložení novely trestního zákoníku zahrnující trestní postih útoků na LGBTI+ lidi

Opatření 1.1.2 – Zabývat se trestním postihem nosičství viru HIV jako nakažlivé lidské nemoci z hlediska aktuálního vědeckého výzkumu

Gestor: MS, MZ, MV

Termín: 12/2024

Popis opatření: Česká trestněprávní praxe v přístupu k HIV bude vyhodnocena z hlediska současných odborných poznatků v oblasti medicíny i jiných disciplín o infekčnosti HIV. Podle nich by např. nechráněný pohlavní styk člověka žijícího s HIV měl být posuzován jako vědomě nedbalostní jednání a trestáno by mělo být jen skutečné přenesení HIV infekce na jiného člověka. Proto budou k tématu uspořádána odborná setkání, bude provedena analýza právní úpravy i praxe a v návaznosti bude zvážen další postup, zejména vhodnost promítnutí těchto principů v příslušných předpisech a standardech.

Indikátor: Počet odborných setkání k tématu (min. 2), počet analýz právní úpravy s návrhy případných změn (1).

Opatření 1.1.3 – Revidovat antidiskriminační legislativu podle doporučení mezinárodních lidskoprávních orgánů a veřejného ochránce práv

Gestor: ÚVČR, ve spolupráci s MS, MPSV, MV, MO

Termín: 12/2023

Popis opatření: V souladu s doporučeními veřejného ochránce práv a mezinárodních lidskoprávních orgánů Rady Evropy či OSN bude provedena revize právních úpravy ochrany před diskriminací z hlediska jejího souladu s ústavním pořádkem ČR, mezinárodním právem a právem EU a také z hlediska její vzájemné provázanosti, koherence a účinnosti. Následně bude předložena novela odstraňující případné nedostatky.

⁸³ Viz publikace WHO a European Centre for Disease Control (ECDC) HIV/AIDS surveillance in Europe 2020 přístupná [zde](#).

⁸⁴ K tomu blíže cíl 4.4 níže.

⁸⁵ Viz např. zprávy zvláštního zpravodaje Rady pro lidská práva k otázce otázky mučení a jiného krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání [zde](#), [zde](#) a [zde](#) či dokumenty Association for the Prevention of Torture přístupné [zde](#).

⁸⁶ Viz Yogyakartské principy 9 a 10 a Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kap. I.A., bod 4.

⁸⁷ Podrobnější informace o iniciativě EU jsou k dispozici [zde](#).

Indikátor: Provedená revize právních předpisů a předložení návrhů novel právních předpisů.

Opatření 1.1.4 – Posílit odbornost soudů, orgánů činných v trestním řízení a úředníků inspekčních orgánů státní správy v ochraně práv LGBTI+ lidí

Gestor: MS, MV, MPSV, MŠMT, MPO

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: Soudy, státní zastupitelství, Policie ČR a další orgány (např. inspekční orgány či obecní úřady projednávající přestupky) hrají klíčovou roli v ochraně před diskriminací, předsudečnou trestnou činností a jinými formami útoků. Proto je nutné, aby tyto orgány byly řádně seznámeny s touto problematikou a věděly, jak k LGBTI+ lidem přistupovat v praxi a jak co nejlépe chránit jejich práva. Otázky týkající se práv LGBTI+ lidí tak budou integrální součástí jejich metodických postupů a vzdělávání a budou začleněny do příslušných materiálů, a to ať již v rámci nových či pokračování stávajících aktivit, na kterých budou spolupracovat i odborná veřejnost a nevládní organizace.

Indikátor: Počet metodických, školicích a vzdělávacích materiálů zahrnujících práva LGBTI+ lidí (min. 1 pro každou složku), počet školení a vzdělávacích akcí zahrnujících práva LGBTI+ lidí (min. 1x ročně v každé oblasti)

Opatření 1.1.5 – Zlepšit přístup orgánů činných v trestním řízení k LGBTI+ obětem trestných činů

Gestor: MV, MS, UVČR

Termín: 12/2024

Popis opatření: LGBTI+ oběti trestných činů jsou považovány za tzv. zvláště zranitelné oběti. Proto mají právo být vyslyšány vyškolenými odborníky ve vhodných prostorách a člověkem s pohlavím dle vlastní volby. Proto bude vytvořeno vzdělávání o LGBTI+ obětech trestných činů ve spolupráci s odbornými organizacemi a vyškolit policisty/ky v citlivém jednání s LGBTI+ oběťmi, v řešení konfliktů a domácího násilí týkajících se LGBTI+ lidí a dalších souvisejících věcech. Takové vzdělávání se stane součástí základní i následné odborné přípravy. Přístup k LGBTI+ obětem trestných činů bude rovněž začleněn do nových či existujících metodik pro práci Policie ČR s oběťmi trestných činů. Domácí a genderově podmíněné násilí dopadající na LGBTI+ lidi bude zevrubně analyzováno, aby zjištění pomohla státním orgánům tyto případy vhodně řešit.

Indikátor: Počet metodik zahrnujících práva LGBTI+ obětí trestných činů a domácího násilí (min. 1), počet školení zahrnujících práva LGBTI+ obětí trestných činů a domácího násilí v rámci základní i následné odborné přípravy (min. 1x ročně v policejní i justiční sféře), počet analýz domácího násilí ve LGBTI+ párech (min. 1x)

Opatření 1.1.6 – Posílit informovanost LGBTI+ lidí o ochraně před diskriminací a předsudečným násilím

Gestor: ÚVČR, MS, MV

Termín: 12/2022

Popis opatření: V předcházení diskriminaci a jejím potírání hraje klíčovou roli osvěta a informovanost o právech a povinnostech všech stran. Povinné subjekty se pak nedopouští diskriminace nepřímo či z neznalosti a dotčené skupiny včetně LGBTI+ lidí vědí, jak svá práva efektivně bránit. Proto je třeba vytvořit materiály (publikace, letáky apod.) obsahující informace o tom, co je diskriminace a předsudečné násilí a jak se jim bránit, a jaká jsou práva oběti v civilním, správním i trestním řízení. Lze vytvořit materiály nové či informace začlenit do materiálů stávajících. Tyto informační materiály budou následně zveřejněny i online a elektronicky a distribuovány na relevantních místech jako Policie ČR, státní zastupitelství, soudy, Probační a mediační služba, Vězeňská služba, OSPOD apod., ale i LGBTI+ organizace.

Indikátor: Počet informačních materiálů (min. 3), počet jejich výtisků (min. 500 ročně), počet institucí a organizací, kterým byly distribuovány (min. 10 ročně)

Opatření 1.1.7 – Zohlednit situaci LGBTI+ lidí omezených na svobodě v zařízeních

Gestor: MS, MV

Termín: 12/2023 a dále průběžně

Popis opatření: Pro zařízení, kde jsou lidé omezeni na své osobní svobodě, je nutné vytvořit standardy, jak respektovat práva a potřeby i LGBTI+ lidí. Tyto standardy budou obsahovat postupy k ochraně před útoky a násilím motivovaným nenávisí na základě sexuální orientace či genderové identity, ale i další opatření, která umožní zohlednit situaci LGBTI+ lidí při umísťování v zařízeních, při interních procedurách a během jejich pobytu. Cílem všech opatření bude přispívat k vytvoření bezpečného prostředí pro LGBTI+ lidí v těchto zařízeních. Pravidla a postupy pro zajištění práv LGBTI+ lidí v zařízeních budou transparentní a budou zajišťovat ochranu práv všech dotčených osob. Standardy budou začleněny do systémových pravidel a předpisů a také do pravidelných vzdělávacích aktivit pro personál zařízení.

Indikátor: Počet standardů a metodických návodů zohledňujících potřeby LGBTI+ lidí (min. 1 v každém typu zařízení), počet školení o potřebách LGBTI+ lidí omezených na svobodě (min. 1x ročně v každém typu zařízení)

Cíl 1.2 – Odstraňovat znevýhodnění LGBTI+ lidí na základě jiných diskriminačních důvodů

Vedle diskriminace na základě své sexuální orientace či genderové identity se některé LGBTI+ lidé setkávají se znevýhodněním či diskriminací i na základě toho, že přísluší k určité jiné skupině lidí. Z takové situace totiž plyne další zranitelnost a znevýhodnění v rámci těchto společenských skupin, které přitom jsou samy o sobě zranitelné a bývají terčem diskriminace. Jde např. o LGBTI+ příslušníky a příslušnice romské či jiných etnických či národnostních menšin, LGBTI+ seniory a seniorky či LGBTI+ věřící. Všichni tito lidé se vedle toho, že jsou LGBTI+, musí vyrovnávat se znevýhodněním na základě své etnicity, původu, jazyka, věku či náboženského vyznání.⁸⁸ Ze svědectví samotných LGBTI+ lidí víme, že mohou čelit tlakům a vyloučení ze strany rodinných příslušníků, lidí ve svém okolí a svých vlastních etnických, věkových či náboženských komunit. Je pak pro ně velmi těžké se s tímto znevýhodněním vyrovnávat a hledat své místo ve společnosti. Stát by tedy měl věnovat pozornost právním problémům LGBTI+ lidí v rámci těchto skupin.⁸⁹ Vzhledem k tomu, že v ČR neexistují v této oblasti dostatečná data a informace, je základním krokem zmapování situace a v návaznosti pak přijímat další kroky.

Specifická je i situace LGBTI+ cizinců. Sexuální orientace či genderová identita je v mnohých zemích světa důvodem pronásledování, mučení či jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení či dokonce smrti (např. trest smrti).⁹⁰ Takové pronásledování přitom může odůvodňovat udělení azylu či jiné formy mezinárodní ochrany.⁹¹ Právo na azyl vychází z mezinárodních úmluv⁹² a je součástí ústavního pořádku ČR⁹³. Princip non-refoulement pak zakazuje vydání, navrácení či vyhoštění člověka do země, kde by mu hrozilo pronásledování kvůli jeho sexuální orientaci či

⁸⁸ Např. v českých církvích a náboženských společnostech jsou LGBTI+ lidé a jejich rodiny přijímány výrazně rezervovaněji ve srovnání s jejich západoevropskými protějšky. Jsou však i příklady dobré praxe jako spolupráce spolku Logos ČR s ČCE, CČSH a Starokatolickou církví v ČR nebo speciální pastorační ostravsko-opavské diecézi Římskokatolické církve.

⁸⁹ Viz Yogyakatrský princip č.2, bod E a kapitola XII Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy

⁹⁰

⁹¹ Viz rovněž § 29 písm. d) zákona o azylu ve znění sněmovního tisku č. 1033, VIII. volební období.

⁹² Především Úmluva o právním postavení uprchlíků publikovaná pod č. 208/1993 Sb.

⁹³ Viz čl. 43 Listiny základních práv a svobod.

genderové identitě.⁹⁴ LGBTI+ žadatelé a žadatelky o mezinárodní ochranu mohou vedle pronásledování na základě sexuální orientace či genderové identity čelit i znevýhodnění na základě svého etnického původu, náboženského vyznání, jazyka apod. Toto vše bude zohledněno při hodnocení jejich žádosti o mezinárodní ochranu. LGBTI+ žadatelé musí být rovněž chráněni před útoky, obtěžováním a pronásledováním motivovanými sexuální orientací a genderovou identitou při pobytu v azylových zařízeních.⁹⁵

Opatření 1.2.1 – Analyzovat problémy LGBTI+ lidí znevýhodněných na základě jiných diskriminačních důvodů

Gestor: ÚVČR

Termín: 12/2024

Popis opatření: Základním krokem je analýza problémů LGBTI+ příslušníků a příslušnic jiných menšinových skupin (Romové, cizinci, senioři a seniorky, lidé se zdravotním postižením či věřící), se kterými se potýkají ve svém životě při zapojení do společnosti, v interakci s okolím, v řešení konfliktních situací atd. Analýzy budou mít formu šetření ve spolupráci s odborníky a odbornicemi a nevládními organizacemi věnujícími se uvedeným oblastem. Jako pilotní bude provedena analýza v rámci romské menšiny. Na jejím základě pak bude vytvořena metodika pro analýzy v dalších skupinách. Na základě výsledků analýz pak budou navržena případná opatření ke zlepšení situace.

Indikátor: Počet provedených analýz s návrhy následných konkrétních opatření ke zlepšení situace (1 pilotní, následně 1 v každé skupině)

Opatření 1.2.2 – Otevřít prostor pro dialog s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi o postavení LGBTI+ věřících

Gestor: ÚVČR, spolupráce MK

Termín: 12/2023

Popis opatření: Vzájemný dialog umožňuje poctivěji a pravdivěji budovat mosty mezi církvemi a náboženskými společnostmi a LGBTI+ lidmi. Stát proto otevře prostor pro dialog o postavení LGBTI+ věřících.

Indikátory: Počet kulatých stolů se zástupci církví (min. 2)

Opatření 1.2.3 – Dostatečně zohledňovat práva LGBTI+ žadatelů v řízeních o mezinárodní ochraně

Gestor: MV, MZV

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: Státní orgány budou na základě ústavního pořádku i mezinárodního práva k LGBTI+ lidem žádajícím o mezinárodní ochranu přistupovat dostatečně citlivě a respektovat jejich právo na sebeurčení během řízení, při komunikaci a posuzování jejich žádosti. Poskytnou jim rovněž dostatečnou ochranu během řízení, obzvláště během pobytu v azylových střediscích. K tomu budou státní orgány metodicky vedeny a vzdělávány. Při navracení dbají státní orgány na dodržení principu non-refoulement, obzvláště u zemí, kde LGBTI+ lidem hrozí smrt, fyzické násilí a jiné formy pronásledování

Indikátor: Metodika vedení řízení o mezinárodní ochraně zahrnujících problematiku LGBTI+ lidí (min. 1), počet vzdělávacích akcí pro státní úředníky a příslušníky cizinecké policie (min 1x ročně)

⁹⁴ Viz např. čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání či čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁹⁵ Viz Yogyakartský princip č. 23 (ve znění doplnění z roku 2017) a Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kap. X.

Cíl 1.3 - Zajistit právo na sebeurčení trans* a intersex lidí

Trans* lidé jsou lidé, jejichž genderová identita neodpovídá jejich úřednímu pohlaví.⁹⁶ Intersex lidé jsou lidé, u nichž nelze jednoznačně určit jejich pohlaví na základě biologických znaků.⁹⁷ Obě tyto skupiny se při uznání své osobní identity setkávají s problémy. Oficiální uznání osobní identity je přitom důležité nejen pro jejich vlastní sebepřijetí, ale i pro začlenění do společnosti, neboť jim umožňuje fungovat v každodenním životě, identifikovat se a vystupovat v souladu se svou genderovou identitou. Rychlé, snadné a přístupné procesy uznání osobní identity tak může významně podpořit sociální začlenění trans* a intersex lidí a omezit negativní či patologické jevy v jejich životě.⁹⁸

Nejvýznamnější bariéry pro trans* lidi spočívají v zastaralém nastavení procesu úřední změny pohlaví, které ignoruje současné vědecké poznání v oblasti práva, medicíny a dalších oblastech.⁹⁹ K úřední změně pohlaví je v současné době v ČR vyžadováno povinné operativní znemožnění reprodukční funkce¹⁰⁰. Ovšem povinné chirurgické zákroky omezující reprodukční funkci jsou považovány za neoprávněné zásahy do práv trans* lidí usilujících o úřední změnu pohlaví. Nikoho totiž nelze nutit, aby se rozhodoval mezi svou identitou a tělesnou integritou.¹⁰¹ Velká většina států v Evropě proto změnila svou právní úpravu a tuto podmínku z ní odstranila.¹⁰²

Trans* a intersex lidé se setkávají s mnohými problémy i v každodenním životě. Povinnou součástí všech osobních dokladů (občanský průkaz, cestovní pas, řidičský průkaz a další) jsou informace o pohlaví. Pohlaví člověka svým nastavením ukazuje i rodné číslo.¹⁰³ V současné době je také možné dohledat v některých evidencích (např. živnostenský rejstřík) původní identitu trans* člověka před tranzicí včetně původního jména a příjmení.¹⁰⁴ Stejný problém pak mohou představovat osobní dokumenty, které prokazují určité skutečnosti v minulosti trans* člověka, ale jsou vedené pod svým původním jménem (např. vysokoškolský diplom, potvrzení o zaměstnání, pracovní posudek).¹⁰⁵ Trans* lidem to může způsobit značné problémy a odrazovat je od výkonu jejich práv a svobod (např. přístup k zaměstnání a povolání, svoboda podnikání). Zjednodušení procesu úřední změny pohlaví by mělo zahrnovat omezení zveřejňování údajů o pohlaví člověka stejně jako informací, které by mohly odhalit jeho trans* minulost, a naopak co nejrychlejší přizpůsobení jména, oficiální záznamů, dokladů a osobních dokumentů jeho vlastní genderové identitě, což by trans* a intersex lidem usnadnilo společenské vystupování během tranzice i po

⁹⁶ Viz např. [zde](#) a [zde](#).

⁹⁷ Viz např. [zde](#) a [zde](#).

⁹⁸ Viz např. Stephen T. Russell et al: Chosen Name Use Is Linked to Reduced Depressive Symptoms, Suicidal Ideation, and Suicidal Behavior Among Transgender Youth, *Journal of Adolescent Health* 63/4, 2018., přístupné [zde](#).

⁹⁹ Viz např. změna Mezinárodní klasifikace nemocí popsána níže v kapitole 4.

¹⁰⁰ Viz § 29 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁰¹ Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci A.P., Garçon a Nicot proti Francii ze dne 6.4.2017. Podobně viz rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci Transgender Europe and ILGA-Europe proti ČR ze dne 15.5.2018

¹⁰² Přehled těchto států je uveden na každoroční mapě vydávané Transgender Europe [zde](#) Viz také mapa organizace TGEU [zde](#).

¹⁰³ Druhé dvojčíslí v rodném čísle je u žen zvýšené o 50.

¹⁰⁴ Viz např. Zpráva o šetření veřejné ochránčyně práv sp. zn. 8209/2016/VOP ze dne 29.1.2020.

¹⁰⁵ Viz výzkum Být LGBTI+ v Česku, str. 11.

ní a tak zlepšilo jejich společenské postavení.¹⁰⁶ Veškeré tyto změny jsou přitom podporovány i velkou částí samotných trans* lidí.¹⁰⁷

Téma intersex lidí je pak v ČR dosud víceméně neznámé. Jejich situace by tedy měla být analyzována, aby se vědělo, s jakými problémy se potkávají a jak by se měly řešit. V roce 2019 uspořádala k tomuto tématu veřejná ochránkyně práv odborné setkání.¹⁰⁸ V současnosti se problematice věnuje Univerzita Palackého ve spolupráci s veřejným ochráncem práv, který na základě výzkumu bude formulovat případná doporučení změn a úprav ke zlepšení situace intersex lidí v ČR.¹⁰⁹ Výsledky tohoto výzkumu budou následně diskutovány a analyzovány v rámci státní správy a budou hledány cesty, jak doporučení naplnit ve spolupráci s odborníky z akademického i nevládního sektoru. Rovněž by v ČR měly být přeloženy a zpřístupněny vhodné materiály mezinárodních organizací a sdružení věnujících se právům intersex lidí.¹¹⁰ Významným krokem může být i podle zahraničních vzorů zavedení neutrálního pohlavního identifikátoru pro intersex lidi. Další možností je např. odložení určení pohlaví u intersex dětí na pozdější dobu (např. dokončení léčby, dosažení dospělosti apod.). Mnohé státy světa už k takové možnosti přistoupily či jí připravují jako např. Austrálie, Německo či Rakousko.¹¹¹

Opatření 1.3.1 – Uvést proces úřední změny pohlaví v ČR do souladu s mezinárodními lidskoprávními standardy

Gestor: MS, MV, MZ

Termín: 12/2023

Popis opatření: Celý proces úřední změny pohlaví je nutné uvést do souladu s mezinárodními standardy ochrany lidských práv. Ty především považují povinné operativní či jiné léčebné zákroky při úřední změně pohlaví za rozporné s ochranou lidských práv. Léčebné zákroky při změně pohlaví tedy budou podstupovány v případě medicínské indikace a se svobodným a informovaným souhlasem stejně jako jakákoliv jiná léčba. Bude zachována i jejich úhrada z veřejného zdravotního pojištění stejně jako úhrada i dalších forem nutné péče¹¹² I ostatní aspekty procesu jako změna jména a příjmení či jeho celkové trvání budou upraveny tak, aby byly rychlé, snadné a přístupné a zajistily co nejdříve soulad úředního pohlaví s genderovou identitou člověka.

Indikátor: Předložení příslušné novely občanského zákoníku, zákona o matrikách, jménu a příjmení a zákona o specifických zdravotních službách.

Opatření 1.3.2 – Hledat cesty k posílení ochrany soukromí trans* lidí v každodenním životě

Gestor: ÚVČR

Termín: 12/2025

Popis opatření: V souladu se současnými vládními plány dojde k postupnému omezování užívání rodného čísla a jeho nahrazení neutrálním identifikátorem neprozrazujícím pohlaví. Do budoucna by pak bylo vhodné, v osobních dokladech pohlaví uvádět pouze dobrovolně, pokud to

¹⁰⁶ Viz např. Yogyakartaťský princip č. 19 a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola IV, bod 22.

¹⁰⁷ Dle výzkumu organizace Trans*parent Obavy a přání trans* lidí se s většinou uvedených opatření ztotožnila nadpoloviční většina dotazovaných osob. Výzkum dostupný [zde](#).

¹⁰⁸ Podrobnější informace [zde](#).

¹⁰⁹ Podle podmínek projektu budou právní a sociologická podkladová analýza dokončeny v prosinci 2020, navazující doporučení KVOP by mělo být publikováno do června 2021.

¹¹⁰ Jde např. o organizaci [Organisation Intersex International](#).

¹¹¹ Viz např. informace na Wikipedii [zde](#).

¹¹² Viz Yogyakartaťský princip č. 17, body G, K a L. a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola IV, body 18 – 21.

dovolují mezinárodní standardy¹¹³. Lidem, kteří z medicínských důvodů nemohou být spojeni s žádným z obou pohlaví, by právo mělo výhledově umožnit zvolit si neutrální identifikátor pohlaví. Konečně budou hledány cesty, jak soukromí trans* i intersex osob co nejvíce chránit před neoprávněným odhalením jejich původní identity a jak jim naopak umožnit projevit svou identitu v každodenním styku. Inspirovat se lze v mezinárodních standardech¹¹⁴ či např. ve stanovisku veřejného ochránce práv¹¹⁵

Indikátor: Předložení analýz příslušných témat s návrhy řešení

Opatření 1.3.3 – Zajistit reflexi změny pohlaví ve veřejných i soukromých listinách

Gestor: MPSV, MŠMT

Termín: 12/2024

Popis opatření: Trans* člověk bude mít vždy k dispozici osobní doklady a dokumenty, které odpovídají jeho aktuální identitě. Proto nejen veřejné, ale i soukromé instituce jako zaměstnavatelé, vzdělávací instituce či poskytovatelé zdravotních služeb budou mít povinnost jimi vydávané listiny a doklady (diplomy, potvrzení o zaměstnání, lékařské zprávy apod.) upravit či vydat znovu s novým jménem trans* člověka.

Indikátor: Předložení novelizace příslušných právních předpisů (zákoník práce, zákon o zdravotních službách, zákon o vysokých školách).

Opatření 1.3.4 – Zvyšovat povědomí o postavení intersex lidí

Gestor: ÚVČR, MZ, MS, MV

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: Jelikož je téma intersex lidí v ČR dosud neprobádané, je třeba vytvořit poznatkovou základnu a na základě ní pak formulovat další kroky. V návaznosti na zmíněný výzkum a z něj formulovaná doporučení veřejného ochránce práv bude státní správa tato doporučení diskutovat a hledat společně cesty k jejich naplnění na pravidelných setkáních, kde by sledovala vývoj situace. Inspiraci mohou rovněž poskytnout zahraniční zkušenosti.

Indikátor: Počet kulatých stolů k tématu intersex lidí (min. 1 ročně), vytvoření návrhu na implementaci doporučení, počet přeložených zahraničních materiálů (min. 3).

¹¹³ Např. standardy Mezinárodní organizace civilního letectví pro cestovní identifikační doklady přístupné [zde](#), které požadují povinné uvádění pohlaví v cestovních dokladech.

¹¹⁴ Viz Yogyakartský princip č. 31 či např. materiály Úřadu vysoké komisařky OSN pro lidská práva Narození svobodní a rovni či Žijící svobodní a rovni anebo příručka Rady Evropy Lidská práva a intersex lidé.

¹¹⁵ Zpráva o šetření veřejné ochránkyně práv sp. zn. 8209/2016/VOP ze dne 29.1.2020.

5. Strategická oblast 2: Bariéry v rodinném životě

Hlavní cíl:

Právo na ochranu rodinného života¹¹⁶ je jedním z klíčových lidských práv. Má za úkol chránit rodinné vazby člověka k těm nejbližším a nejvýznamnějším lidem v jeho životě – rodičům, dětem, sourozencům, manželům, partnerům atd. Definičním znakem rodiny není nutně, že je založena formálně např. sňatkem, důležité jsou faktické vzájemné vztahy, které členové rodiny naplňují konkrétním obsahem.¹¹⁷ Každá rodina požívá společenské ochrany a podpory.¹¹⁸ Součástí ochrany rodiny je i právo rodičů na výchovu svých dětí a odpovídající právo dětí na výchovu rodiči ve své rodině. Úkolem státu je respektovat rodinný život a umožnit jeho rozvoj mezi lidmi v různých rodinných konstelacích a zasahovat do něj jen v nutných případech, pokud situaci nelze řešit jinak. Stát má rodinu chránit a podporovat v jejím praktickém fungování (např. peněžité dávky, daňové úlevy, podpůrné služby). Musí rovněž chránit děti žijící v rodinách, umožnit jim rodinný život a vždy naplňovat jejich nejlepší zájem.¹¹⁹ Všechna tato práva přitom mají i LGBTI+ lidé bez ohledu na svou sexuální orientaci a genderovou identitu.¹²⁰ Mohou tedy zakládat rodiny, které si zaslouží stejná práva a stejnou ochranu jako jiné rodiny.¹²¹ Stejnou ochranu pak mají mít i děti, které v těchto rodinách žijí. V současném českém právu však LGBTI+ rodiny nejsou vůbec oficiálně brány na vědomí a uznávány. To je v rozporu nejen s jejich právy, ale i se zájmy společnosti jako celku i s nejlepším zájmem dětí, které v těchto rodinách žijí. Proto je nutné tyto bariéry odstranit.

Cíl 2.1 - Zajistit stabilitu a bezpečí pro LGBTI+ páry

První bariérou, se kterou se LGBTI+ lidé ve svém rodinném životě potýkají, je již samotné právní uznání svých vzájemných vztahů. Mezinárodní lidskoprávní standardy jim přiznávají právo na uznání vzájemného vztahu se stejnými právy a povinnostmi jako párům lidí různého pohlaví.¹²² Stejnopohlavní páry mohou v některých zemích zatím vstoupit pouze do civilního (registrovaného) partnerství s různou mírou přiznaných práv.¹²³ Avšak již ve 30 státech světa mohou stejnopohlavní páry vstoupit do manželství se stejnými právy jako u párů lidí různého pohlaví.¹²⁴ Mezinárodní lidskoprávní standardy sice původně definovaly manželství jako svazek muže a ženy¹²⁵, avšak i tyto standardy se postupně mění a směřují k umožnění vstupu do

¹¹⁶ Viz čl. 12 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

¹¹⁷ Viz bohatá judikatura Evropského soudu pro lidská práva počínaje rozsudkem ve věci Marckx proti Belgii ze dne 13. 6. 1979.

¹¹⁸ Viz čl. 16 odst. 3 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 10 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a čl. 32 Listiny základních práv a svobod.

¹¹⁹ Toto vše je přehledně shrnuto i v čl. 32 Listiny základních práv a svobod.

¹²⁰ Viz Yogyakartaťský princip č. 24 a kapitola IV, body 23 – 27 Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy.

¹²¹ Viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24. 6. 2010.

¹²² Viz rozsudky ve věcech Vallianatos a ostatní proti Řecku ze dne 7. 11. 2013 či Oliari a ostatní proti Itálii ze dne 21.7.2015.

¹²³ Viz např. články Wikipedie [zde](#) a [zde](#)..

¹²⁴ Viz např. příslušný článek Wikipedie [zde](#) anebo analýza organizace Queergeography [zde](#).

¹²⁵ Viz čl. 16 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 23 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 12 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

manželství i stejnopohlavním párům¹²⁶. V ČR však v současnosti stejnopohlavní páry do manželství vstoupit nemohou. Jsou odkázány na registrované partnerství, které ale nedává jejich vztahům a rodinám stejnou důstojnost a poskytuje oproti manželství mnohem méně práv jak partnerům, tak jejich dětem.¹²⁷ Jde o samotné rozdělování vztahů na dvě kategorie, symbolické rozdíly při vstupu do manželství či partnerství, rozdíly majetkoprávní a závazkové (neexistence např. společného jmění či společného nájmu bytu), rozdíly v sociálním zabezpečení a podpoře (přístup k pozůstalostním důchodům či přechod nároků na nemocenské či jiné dávky) a především v postavení vůči dětem, které vychovávají. LGBTI+ páry tak jsou v ČR poměrně významně znevýhodněny.

Plné zrovnoprávnění párů lidí stejného pohlaví s různopohlavními páry zajistí možnost všech párů vstoupit do manželství formou civilního sňatku. Manželství je tradičním statusovým svazkem, kde mají oba lidé stejné postavení, vzájemná práva a povinnosti a poskytují si vzájemnou podporu a pomoc. Manželství dává rodině stabilitu a vytváří harmonický prostor (nejen) pro řádnou výchovu dětí a rozvoj vztahů vůči oběma svým rodičům. Manželé, na rozdíl od registrovaných partnerů, mohou dítě společně osvojit či přijmout do pěstounské péče. Umožnění manželství párům stejného pohlaví učiní zbytečným i rozvod z důvodů úřední změny pohlaví, a tak posílí i vzájemné právní vztahy trans* lidí, pokud je chtějí zachovat. Jedná se také o důležitý symbolický krok směřující ke zrovnoprávnění LGBTI+ lidí. Podle průzkumu provedeného online dotazníkem spolkem Prague Pride v červenci 2016 chce mít 86 % gayů a leseb možnost vstupovat do manželství. Zároveň dle průzkumu Být LGBTI+ v Česku veřejné ochránkyně práv z roku 2019 je 96 % LGBTI+ lidí přesvědčeno, že by zpřístupnění manželství i párům stejného pohlaví umožnilo, aby se jim v Česku žilo lépe.

Opatření 2.1.1 - Umožnit vstup do manželství stejnopohlavním párům

Gestor: MS

Termín: 12/2023

Popis opatření: Na základě změny občanského zákoníku a souvisejících právních předpisů bude umožněno také párům stejného pohlaví vstupovat do manželství tak, jak dnes existuje, tj. se všemi právy a povinnostmi. Manželství je efektivním řešením pro spoustu překážek a problémů, kterým v této chvíli LGBTI+ lidé v rodinném životě čelí. Právě z toho důvodu strategie preferuje tuto cestu, a nikoliv cestou jednotlivých změn.

Indikátor: Předložení změny občanského zákoníku a dalších souvisejících zákonů uzákoňující manželství pro stejnopohlavní páry.

Cíl 2.2 - Zajistit stabilitu a bezpečí pro LGBTI+ rodiny

Druhá významná a palčivá otázka je postavení dětí v LGBTI+ rodinách.¹²⁸ Rodiny mohou mít různé formy a žádná z nich by neměla být diskriminována na základě sexuální orientace nebo genderové identity jejich členek a členů.¹²⁹ LGBTI+ lidé by tedy měly být oprávněny založit rodinu bez jakýchkoliv zákonných či administrativních překážek a užívat plného uznání a respektu svých rodin. To znamená v praxi např. uznat rodičovství LGBTI+ párů vzniklé narozením dítěte, umožnit jim přístup k osvojení či jiným formám náhradní rodinné péče, případně k

¹²⁶ Viz čl. 9 Listiny základních práv EU.

¹²⁷ Viz srovnání v důvodové zprávě ke sněmovnímu tisku č. 201, VIII. volební bydlení, str. 9nn.

¹²⁸ K tomuto tématu viz např. výzkum Duhové rodiny ve stínu státu z roku 2015 přístupný [zde](#).

¹²⁹ Viz Yogyakartský princip č. 24 nebo např. rozsudek ESLP ve věci Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalsku ze dne 21. 12. 1999 či ve věci X, Y a Z proti Spojenému království ze dne 22.4.1997.

asistované reprodukci.¹³⁰ Děti žijící v LGBTI+ rodinách pak mají mít stejná práva jako ostatní děti, včetně práva na péči, ochranu a rozvoj vztahů se svými rodiči v souladu se svým nejlepším zájmem, a nesmí být nijak znevýhodněny na základě sexuální orientace či genderové identity.¹³¹ České právo však rodiny tvořené páry stejného pohlaví fakticky neuznává¹³², jakkoliv podle odhadů z roku 2011 v těchto rodinách v ČR tehdy žilo nejméně 1 000 dětí.¹³³ V partnerství tak má dítě právní vztah jen k jednomu z partnerů, který je jeho právním rodičem¹³⁴, zatímco druhý partner je pouze tzv. sociálním rodičem bez právního uznání¹³⁵. Pevné rodinné vztahy dávají dítěti pocit jistoty a bezpečí a jsou klíčové pro jeho zdárný fyzický i psychický rozvoj. Tuto jistotu přitom dítěti může poskytnout každá rodina. Naprostá většina studií potvrdila, že péče stejnopohlavních párů dětem nijak neškodí.¹³⁶ Děti v těchto rodinách musí moci svá práva užívat v souladu se svým nejlepším zájmem.¹³⁷

Možnosti vzniku rodiny s dětmi jsou i u stejnopohlavních párů různé. Jednou z nich je např. osvojení. V současnosti může dítě v registrovaném partnerství osvojit pouze jeden z partnerů jako jediný rodič. Na rozdíl od manželů není možné přiosvojení dítěte partnera ani společné osvojení jiného dítěte. Děti, které již dnes vyrůstají ve stejnopohlavních rodinách, jsou v obrovské nejistotě pramenící z toho, že např. při úmrtí svého biologického rodiče k němu nemá sociální rodič žádnou formální vazbu, přestože o něj pečoval třeba i dlouhé roky. Dítě tak prožívá nejen ztrátu jednoho z rodičů, ale může být vystaveno i složitým soudním sporům o svěření do péče apod. Podobně i pro děti, které jsou právně volné k osvojení, mohou registrovaní partneři představovat stabilní rodinné prostředí. Proto není důvod, aby děti, které nemají vlastní rodiče, nemohly být osvojeny i registrovanými partnery, pokud tito v konkrétním případě splní zákonné podmínky. Tato změna tedy sleduje především nejlepší zájem dítěte. Přijetím manželství pro páry stejného pohlaví by se tento problém vyřešil, neboť by se narovnal situace párů stejného a opačného pohlaví. Avšak postavení dětí v manželství i partnerství je žádoucí narovnat bez ohledu na to, zda dojde k jeho přijetí či nikoliv.

Vzhledem k současné právní situaci v ČR usilují stejnopohlavní páry i o uznání svého rodičovství vzniklého v zahraničí zcela v souladu s tamním právem. Podle zákona o mezinárodním právu soukromém rozhodují o uznání cizího rozhodnutí o rodičovství či osvojení soudy. Pro samotné uznání rodičovství platí obecná pravidla včetně souladu s veřejným pořádkem. Avšak pouze u osvojení je stanovena ještě dodatečná podmínka toho, že osvojení ze zahraničí může být uznáno pouze, pokud je přípustné i podle českého práva. Takové omezení přitom může být v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, v jehož zájmu je vždy rodiče mít, než je nemít.¹³⁸ I zde by problém vyřešilo přijetí manželství pro páry stejného pohlaví, které by jim umožnilo společné osvojení v ČR, ale z hlediska práv dítěte je opět nutné tento problém řešit případně samostatně.

¹³⁰ Tamtéž. Viz rovněž Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola IV, body 26 – 28 nebo rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy 2239 (2018) z 10.10.2018 Soukromý a rodinný život: dosažení rovnosti bez ohledu na sexuální orientaci.

¹³¹ Viz čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 1 a čl. 5 Úmluvy o právech dítěte.

¹³² Viz analýza Českého statistického úřadu, str. 5 [zde](#).

¹³³ Viz výzkum Sešívání rodiny: nový život zevnitř i z venku z roku 2018 přístupný [zde](#).

¹³⁴ Právním rodičem je rodič, který je právem uznáván a má rodičovskou odpovědnost.

¹³⁵ Sociálním rodičem je rodič, který o dítě fakticky pečuje, ale bez právního uznání a s tím spojeným výkonem rodičovské odpovědnosti.

¹³⁶ Viz výzkum Duhové rodiny ve stínu státu, str. 64.

¹³⁷ Viz čl. 3 odst. 1. Úmluvy o právech dítěte.

¹³⁸ Viz náleze Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 3226/16 ze dne 29.6.2017.

Česká společnost je poměrně tolerantní k LGBTI+ lidem a k LGBTI+ rodičovství.¹³⁹ Zde je však možná více než kde jinde třeba rozlišovat mezi tolerancí a respektem. Je vhodné tuto toleranci nadále zvyšovat a posilovat respekt poskytováním informací o rodičovství stejnopohlavních párů a o tom, že sexuální orientace či genderová identita nemá vliv na kvalitu rodičovství.

Opatření 2.2.1 – Umožnit registrovaným partnerům osvojení dětí stejně jako manželům

Gestor: MS, MPSV

Termín: 12/2023

Popis opatření: Změnou příslušných právních předpisů je třeba umožnit registrovaným párům umožnit jak tzv. přiosvojení, tj. možnost osvojit biologické dítě partnera/partnerky, tak také společné osvojení cizího dítěte a narovnat tak práva stejnopohlavních rodin s rodinami různopohlavními.

Indikátor: Předložení novely příslušných předpisů umožňující osvojení dětí registrovanými partnery.

Opatření 2.2.2 – Usnadnit uznání rodičovství stejnopohlavních párů vzniklé podle právních předpisů jiného státu v ČR

Gestor: MS, MV

Termín: 12/2023

Popis opatření: V zájmu dítěte je vždy rodiče mít než jej nemít. Soudy tak budou maximálně respektovat legálně vzniklé a existující rodičovství a uznávat příslušná cizí rozhodnutí. Zákonné předpisy jim v tom nebudou klást nepřiměřené překážky mimo základní principy veřejného pořádku. Státní orgány jako matriky a další budou činit kroky k praktickému uplatnění všech forem rodičovství v ČR, např. úpravou rodných listů a dalších formulářů, kde se informace o rodičovství objevují.

Indikátor: Předložení novely zákona o mezinárodním právu soukromém a prováděcích předpisů k zákonu o matrikách, jménu a příjmení, metodické vedení matričních úřadů

Opatření 2.2.3 – Šířit osvětu o rodičovství stejnopohlavních párů s cílem zlepšit jeho pozitivní vnímání

Gestor: ÚVČR ve spolupráci s MPSV

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: Rovné postavení stejnopohlavních a různopohlavních párů bude nejen zakotveno v právních předpisech, ale také ve společenském vnímání. Proto je třeba provádět osvětu, zejména mezi pracovníky a pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí, lékaři a lékařkami, pedagogickými a školskými pracovníci a pracovníky i širokou veřejností, aby se vnímání a vstřícnost vůči stejnopohlavním rodinám dále posilovaly.

Indikátor: Vytvoření kampaně pro odborníky i pro širokou veřejnost (min. 1)

Cíl 2.3 - Zlepšit postavení LGBTI+ lidí v systému náhradní rodinné péče

LGBTI+ rodiny mají právo na stejný rozvoj a podporu jako ostatní rodiny, a to včetně sociálně-právní ochrany a náhradní rodinné péče. Většina krajských úřadů má již zkušenost se zařazením LGBTI+ zájemkyň či zájemců žijících samostatně nebo ve stejnopohlavním páru do evidence zájemců o pěstounskou péči nebo osvojení. Tato péče je následně v praxi hodnocena pozitivně, LGBTI+ pěstouni/pěstounky nebo osvojitelé/osvojitelky, kterým bylo svěřeno dítě do náhradní

¹³⁹ Viz např. pravidelné průzkumy CVVM (poslední z roku 2019 [zde](#))

rodinné péče, pečují o svěřené dítě bez zjevných problémů. Přesto se však ještě stále někteří pracovníci či pracovnice orgánů sociálně-právní ochrany dětí mohou dívat na LGBTI+ zájemce o zprostředkování náhradní rodinné péče s nedůvěrou či s předsudky o jejich schopnosti péče o svěřené dítě. Každé dítě včetně LGBTI+ dětí má také právo na vhodné a bezpečné rodinné prostředí, a to i v náhradní rodinné péči, kde jim toto prostředí musí vytvořit náhradní rodiče – osvojitelé, pěstouni atd. U zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče je tak nutné posoudit i schopnosti pečovat o LGBTI+ dítě, tj. zda jsou schopni vytvořit vstřícné, inkluzivní a bezpředsudečné rodinné prostředí, rozvíjet osobnost dítěte, být mu oporou a doprovázet je v procesu coming outu nebo tranzice. Téma LGBTI+ identity by mělo rovněž být součástí odborné přípravy budoucích náhradních rodičů i následného zvyšování znalostí a dovedností v péči o svěřené dítě. Orgány sociálně právní ochrany dětí musí být schopné řádně chránit práva a zájmy všech dětí včetně LGBTI+ dětí.

Opatření 2.3.1 – Rozšířit obsah odborné přípravy pro zájemce o náhradní rodinnou péči o problematiku LGBTI+ lidí

Gestor: MPSV

Termín: 12/2022

Popis opatření: Odborná příprava zájemců o osvojení nebo pěstounskou péči v tématu „poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči“ bude rozšířena o téma coming out dítěte v náhradní rodinné péči. Za tímto účelem bude nutné vytvořit příslušné vzdělávací dokumenty a metodiky pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, případně novelizovat příslušné prováděcí předpisy.

Indikátor: Počet vzdělávacích programů (min 1), počet vytvořených metodik (min 1), přijetí novelizací prováděcích předpisů.

Opatření 2.3.2 – Rozšířit odborné posuzování zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče o posouzení jejich schopnosti pečovat o LGBTI+ dítě

Gestor: MPSV

Termín: 12/2022

Popis opatření: LGBTI+ děti se musí i v náhradní péči cítit bezpečně a příjemně. Přístup k těmto dětem bude zařazen do odborného posuzování pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče a rovněž k nim vznikne metodika pro orgány sociálně-právní ochrany dětí.

Indikátor: Předložení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, počet metodik k posuzování zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče (min. 1)

Opatření 2.3.3 – Zvyšovat odborné znalosti pracovníků a pracovnic orgánů sociálně-právní ochrany dětí v tématech sexuální orientace a genderové identity

Gestor: MPSV

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: Pracovníci a pracovnice orgánů sociálně-právní ochrany dětí na všech úrovních budou mít dostatečné znalosti v tématech sexuální orientace a genderové identity – práce s dítětem v procesu coming outu, přijetí vlastní sexuální identity, rodičovství stejnopohlavních párů a hájení zájmu dítěte v opatrovnických řízeních souvisejících s LGBTI+ otázkami (např. svěřením dítěte do péče při rozchodu rodičů v důsledku coming out jednoho z rodičů, rozvod rodičů v důsledku tranzice jednoho z rodičů, rozchod partnerů žijících ve stejnopohlavním partnerství a následně realizace styku partnera, který je sociálním rodičem, s dítětem). Důležitý je též rovný přístup orgánů sociálně-právní ochrany dětí v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče vůči LGBTI+ zájemcům i LGBTI+ dětem.

Indikátor: Počet kurzů pro pracovníky a pracovnice orgánů sociálně-právní ochrany dětí (min. 1 x ročně), počet metodických dokumentů k LGBTI+ otázkám v oblasti sociálně-právní ochrany dětí (min. 1).

6. Strategická oblast 3: Bariéry v zaměstnání a pracovním životě

Hlavní cíl:

Pracovní život tvoří integrální součást soukromého a osobního života lidí včetně LGBTI+ lidí. LGBTI+ lidé proto mají právo na rovný přístup k zaměstnání, povolání a jiné výdělečné činnosti a na rovné podmínky při jejich výkonu bez diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity.¹⁴⁰ Antidiskriminační zákon i zákoník práce zakazují diskriminaci v zaměstnání a povolání včetně pracovních podmínek, což vytváří silný právní základ pro ochranu před diskriminací na pracovišti. Problémem ale je aplikační praxe. Dle výzkumu kanceláře VOP 11 % LGBTI+ lidí bylo v uplynulých pěti letech v práci diskriminováno či obtěžováno.¹⁴¹ 91 % z těchto incidentů nebylo nikdy nahlášeno.¹⁴² LGBTI+ lidé v ČR jsou na pracovišti diskriminováni či obtěžováni, a proto stále více jak polovina z nich v práci svou orientaci či identitu skrývá.¹⁴³ To může brzdit jejich pracovní výkonnost až o 20 % a vést nejen k individuálním psychickým a zdravotním problémům, ale i k ekonomickým ztrátám pro zaměstnavatele i celou společnost. Dle výzkumu Open for Business diskriminace a vyloučení LGBTI+ lidí stojí Českou republiku min. 5 miliard Kč ročně.¹⁴⁴ Zaměstnavatelé, kteří jsou inkluzivní a aktivně řeší problémy LGBTI+ lidí, mají lepší ekonomický výkon a spokojenější zaměstnance. To by mělo být cílem české společnosti jako celku.

Cíl 3.1 - Snížit diskriminaci LGBTI+ lidí na pracovním trhu

Prvním a základním cílem v této oblasti je odstranění přetrvávajících rozdílů mezi zaměstnanci a zaměstnankyněmi z důvodu sexuální orientace a genderové identity. Jedná se především o úpravu osobních překážek v práci v příslušných předpisech.¹⁴⁵ Tato právní úprava je pro LGBTI+ lidi nevýhodná. V oblasti zaměstnanecké na ně prakticky nemyslí a mluví vždy pouze o manželství, jakkoliv je toto rozlišování rozporné s právem EU.¹⁴⁶ V oblasti státní služby existuje jednodenní volno pro státní zaměstnance na uzavření registrovaného partnerství a na promoci registrovaného partnera.¹⁴⁷ Chybí nicméně např. možnost účasti na vstupu do partnerství svých dětí či rodičů. Dalším cílem je zamezit výskytu případů diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity v pracovněprávní oblasti. Za tímto účelem je potřeba, aby byly příslušné státní orgány, tj. pobočky a pracoviště Úřadu práce ČR a inspektoráty práce aktivní a připravené diskriminaci předcházet, odhalovat jí, šetřit a řádně sankcionovat. Ač nástroje pro předcházení diskriminace a obtěžování existují, povědomí o nich je minimální. LGBTI+ zaměstnanci a zaměstnankyně (a nejen oni) musí vědět, co je diskriminace či obtěžování a jak se v takových situacích zachovat. Stejně tak vedoucí zaměstnanci a představení musí vědět, jak diskriminaci předcházet a řešit problémy z ní vzešlé v praxi.

¹⁴⁰ Viz Yogyakartaťský princip č. 12 a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola V.

¹⁴¹ Být LGBTI+ v Česku, str. 37

¹⁴² Tamtéž, str. 41.

¹⁴³ Tamtéž, str. 45.

¹⁴⁴ Viz výzkum Ekonomický a obchodní dopad inkluze LGBT + lidí v České republice dostupný [zde](#).

¹⁴⁵ Viz nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci a nařízení vlády č. 135/2015 Sb. o dalších překážkách ve státní službě, za které přísluší státnímu zaměstnanci plat.

¹⁴⁶ Viz především rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-267/12, Frédéric Hay v. Crédit agricole mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres ze dne 12. prosince 2013.

¹⁴⁷ Viz bod 3 a bod 4 písm. b) přílohy k nařízení č. 135/2015 Sb.

Opatření 3.1.1 – Rozšířit právní úpravu osobních překážek v práci

Gestor: MPSV, MV

Termín: 12/2023

Popis opatření: Pro zajištění rovného přístupu v zaměstnání podle zákoníku práce i zákona o státní službě je nutné předložit novely prováděcích předpisů, které upravují osobní překážky v práci či státní službě, za které přísluší mzda nebo plat, aby LGBTI+ lidem umožňovaly jejich čerpání ve stejné míře jako manželům a různopohlavním rodinám. Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s Ministerstvem vnitra proto provedou revizi relevantních právních předpisů s cílem sladit jejich úpravu a zároveň posílit ochranu práv LGBTI+ lidí.

Indikátor: Předložení novel příslušných nařízení vlády

Opatření 3.1.2 – Zajistit metodické vedení a vzdělávání pro pracovnice a pracovníky Úřadu práce a inspektorátů práce v LGBTI+ tématech

Gestor: MPSV

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: Úřad práce bude nabízet zaměstnání LGBTI+ lidem s ohledem na jejich potřeby. Inspektoráty práce budou schopné podchytit a posuzovat případnou diskriminaci z důvodu sexuální orientace či genderové identity na pracovišti. K tomu budou mít k dispozici vhodné metodické pokyny a doporučení a také vzdělávání v otázkách týkajících se LGBTI+ lidí.

Indikátor: Počet revidovaných metodických pokynů (min. 2), počet vzdělávacích akcí (min. 1 ročně)

Opatření 3.1.3 – Analyzovat stávající povinné vzdělávání úředníků státní správy o diskriminaci

Gestor: ÚV ve spolupráci s MV

Termín: 12/2023

Popis opatření: Pro vytvoření příznivého a vstřícného prostředí nejen pro LGBTI+ lidi je klíčové vzdělávání úředníků o diskriminaci a souvisejících jevech. Na základě příslušných předpisů již na veřejných úřadech povinné vzdělávání úředníků probíhá. Tento systém vzdělávání bude analyzován, jak je v něm pojednáno téma diskriminace a obtěžování na pracovišti, mechanismy jejich předcházení a řešení či možností obrany. Analýzu provede Úřad vlády a Ministerstvo vnitra poskytne podporu a pomoc v podobě relevantních podkladů, zprostředkování kontaktů apod. Z analýzy pak vyjdou doporučení změn obsahu vzdělávání k silnějšímu zdůraznění otázek diskriminace LGBTI+ lidí a dalších znevýhodněných skupin.

Indikátor: Počet analýz vstupního vzdělávání úvodního s doporučeními modifikace obsahu v oblasti diskriminace (1)

Opatření 3.1.4 – Vytvořit vzdělávání pro představené ve státní správě pro podporu vstřícného prostředí na pracovišti

Gestor: ÚV ve spolupráci s MV

Termín: 12/2023 a dále průběžně

Popis opatření: V rámci vzdělávání představených je vhodné vytvořit kurzy „měkkých“ dovedností, jež představeným umožní lépe pracovat s předsudky, klimatem na pracovišti a důkladně, ale citlivě prověřovat a řešit obtěžování na pracovišti. Tyto kurzy se následně zařadí do nabídky průběžného vzdělávání vedoucích zaměstnanců a zaměstnankyň v úřadech státní správy i samosprávy. Úřad vlády vytvoří vzdělávání, jehož tvorba bude průběžně konzultována s Ministerstvem vnitra. Ministerstvo vnitra následně bude vzdělávání propagovat ve státních úřadech dle svých obvyklých standardů.

Indikátor: Počet vytvořených kurzů (min. 1), počet konaných školení (min. 1x ročně)

Cíl 3.2 – Vytvořit pracovní prostředí vstřícné a přátelské pro LGBTI+ lidi

Jak plyne z výzkumu Být LGBTI+ v Česku, 51 % LGBTI+ zaměstnanců a zaměstnankyně vždy nebo velmi často skrývá svojí odlišnou sexuální či genderovou identitu na pracovišti. Důvodem je strach ze zhoršení vztahů na pracovišti či omezení kariérního postupu. Má to negativní dopad zejména na duševní pohodu LGBTI+ lidí, jejich výkonnost a tím i výkonnost jejich zaměstnavatele a potažmo i celé ekonomiky. Zaměstnavatelé, zejména pak ti soukromí, si tyto bariéry uvědomují a vědí, že i malá změna v jejich chování může přinést ovoce v podobě nábory a udržení loajálních LGBTI+ zaměstnanců a jejich lepšího pracovního výkonu. I zaměstnavatelé ve veřejném sektoru by si tyto bariéry měli začít uvědomovat a pracovat na jejich překonávání. Mohou tak činit v rámci celoevropské Charty diverzity¹⁴⁸, nebo se připojit k dalším 30 českým zaměstnavatelům a podepsat Pride Business Forum Memorandum¹⁴⁹. Jeho signatáři postupně přijali opatření zavádějící LGBTI+ rovnost na pracovišti od umožnění vzniku LGBTI+ zaměstnaneckých skupin přes proškolení zaměstnanců v citlivosti vůči LGBTI+ lidem až po připomínání Mezinárodního dne boje s homofobií a transfobií nebo účasti na Pride festivalech. Jedině spokojení pracující mohou dobře vykonávat svou práci, být loajální ke svému zaměstnavateli a být přínosem pro společnosti a potažmo také pro stát.

Opatření 3.2.1 – Vytvořit školení na téma diverzity, podpory práv LGBTI+ lidí a vstřícného prostředí na pracovišti a pro zaměstnance státní správy

Gestor: ÚV ve spolupráci s MV

Termín: 12/2024

Popis opatření: K vytvoření LGBTI+ příznivého prostředí v jednotlivých státních úřadech je potřeba vzdělávání pro jejich pracovnice a pracovníky, které jim ukáže, jak vůči svým LGBTI+ kolegyním a kolegům přistupovat dostatečně citlivě. Školení na toto téma bude tedy nabízeno v rámci programů vzdělávání státní služby a zařazeno do katalogu průběžného vzdělávání úředníků státní správy. Úřad vlády vytvoří školení, jehož tvorba bude průběžně konzultována s Ministerstvem vnitra. Ministerstvo vnitra následně bude školení propagovat ve státních úřadech dle svých obvyklých standardů.

Indikátor: Počet vytvořených školení (1), počet konaných běhů (min. 1 ročně)

Opatření 3.2.2 – Vytvořit metodiku vzniku a podpory zaměstnaneckých LGBTI+ skupin v úřadech státní správy

Gestor: ÚV ve spolupráci s MV

Termín: 12/2025

Popis opatření: Vnitřní zaměstnanecké LGBTI+ skupiny jsou jedním z efektivních nástrojů citlivého zaměstnávání LGBTI+ lidí, který se osvědčil již v soukromé sféře. Vzhledem k hierarchickému fungování veřejné správy je třeba vytvořit prostor pro vznik takových skupin zejména s ohledem na ochranu soukromí a eliminace stigmatizace jejich členů. Úřad vlády vytvoří metodiku, jejíž tvorba bude průběžně konzultována s Ministerstvem vnitra. To následně bude metodiku propagovat a distribuovat ve státních úřadech dle svých obvyklých standardů.

Indikátor: Počet vytvořených metodik (1)

Opatření 3.2.3 – Vytvořit školení pro zaměstnankyně a zaměstnance personálních útvarů k inkluzivnímu nábory a udržení zaměstnanců a zaměstnankyň

Gestor: ÚV ve spolupráci s MV

Termín: 12/2023

¹⁴⁸ Podrobnější informace [zde](#) a [zde](#).

¹⁴⁹ Informace viz [zde](#).

Popis opatření: Inkluzivní aspekty budou součástí již náboru státních zaměstnankyň a zaměstnanců. Klíčové je zde školení pracovníků a pracovníků personálních útvarů v možnostech zvýšení LGBTI+ otevřenosti na pracovišti a odstranění překážek a předsudků, které mohou omezovat zaměstnávání LGBTI+ lidí (např. názory na jejich nevhodnost, nižší výkonnost apod.). Toto školení bude rovněž zařazeno do průběžného vzdělávání státní správy. Úřad vlády vytvoří školení, jehož tvorba bude průběžně konzultována s Ministerstvem vnitra. Ministerstvo vnitra následně bude školení propagovat ve státních úřadech dle svých obvyklých standardů.

Indikátor: Počet vytvořených školení (1), počet konaných běhů (min, 1 ročně)

Opatření 3.2.4 – Provést pilotní průzkum a vytvořit metodiku diverzity na pracovišti ve státní správě

Gestor: UV ve spolupráci s MV

Termín: 12/2025 a dále průběžně

Popis opatření: Pro zajištění skutečné diverzity ve státní správě je na místě provádět pravidelné průzkumy otevřenosti úřadů vůči LGBTI+ lidem – jak se v zaměstnání cítí, zda zde mohou být sami sebou, jaké benefity by ocenili, jaké mají potřeby apod. Úřad vlády provede pilotní průzkum, jehož realizace bude průběžně konzultována s Ministerstvem vnitra. Ministerstvo vnitra bude moci následně využít výsledky, na základě nich upravit své stávající postupy apod.

Indikátor: Počet metodik průzkumu (1), počet uskutečněných pilotní šetření mezi státními zaměstnanci a zaměstnankyněmi (min. 1)

Opatření 3.2.5. – Zařadit téma LGBTI+ vstřícného zaměstnavatele do kritérií pro hodnocení a auditu firem a organizací

Gestor: MPO, MPSV, ÚV

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: V rámci státní správy existují metodiky, které se zabývají rovností na pracovišti a velmi blízce (byť ne explicitně) se dotýkají také tématu LGBTI+ lidí. Jedná se o Metodiku genderového auditu a o Metodiku řízení diverzity a sladování pracovního a soukromého života na pracovišti. V obou těchto metodikách by bylo vhodné zahrnout také téma LGBTI+ lidí a rozšířit tak jejich záběr.

Indikátor: Revidovaná Metodika genderového auditu, revidovaná Metodika řízení diverzity a sladování pracovního a soukromého života na pracovišti.

7. Strategická oblast 4: Bariéry v sociální a zdravotní oblasti

Hlavní cíl:

Přístup k sociální podpoře a zdravotní péči je podmínkou pro realizaci několika lidských práv. Jde především o právo na co nejvyšší ochranu fyzického i psychického zdraví.¹⁵⁰ Zdraví je definováno jako stav úplné fyzické, duševní i sociální pohody.¹⁵¹ Každý člověk tak má mít přístup ke zdravotní péči, lékům a zdravotním pomůckám patřičné kvality v souladu s aktuálními poznatky lékařské vědy (lege artis). Právo na zdraví přitom vychází z respektu k lidské svobodě a autonomii a z práva na ochranu tělesné integrity. Jeho součástí a zároveň podmínkou je tak poskytnutí všech relevantních informací, na jejichž základě se má pak každý svobodu rozhodnout, zda zdravotní péči přijme či nikoliv. Právo na zdraví je tak klíčové pro osobnostní rozvoj každého člověka včetně LGBTI+ lidí.¹⁵²

Druhým dotčeným právem je právo na přiměřenou životní úroveň, sociální zabezpečení a sociální ochranu.¹⁵³ Jejich účelem je zajistit člověku důstojné živobytí v situaci, kdy z různých důvodů není schopen získávat prostředky pro své živobytí výkonem povolání či podnikáním nebo se o sebe postarat jiným způsobem. Cílem těchto práv je člověku poskytnout prostředky k důstojnému životu po dobu trvání situace, kdy to nemůže činit sám, případně mu poskytnout jinou formu pomoci v podobě poradenství, podpory či péče tak, aby se odstranilo či alespoň zmírnilo jeho znevýhodnění a mohl se co nejvíce znovu začlenit do společnosti. Základním principem musí být rovný přístup všech lidí k zdravotním a sociálním službám a k opatřením směřujícím k dosažení a zajištění ochrany zdraví, sociální ochrany, bydlení, přiměřené životní úrovně a sociálního začlenění bez jakékoliv diskriminace, a to včetně LGBTI+ lidí.¹⁵⁴

Cíl 4.1 – Přizpůsobit sociální ochranu a péči potřebám LGBTI+ lidí

V sociální oblasti v ČR spočívají bariéry především v celkové nepřipravenosti sociálního systému na potřeby LGBTI+ lidí. Problémy v rodinných vztazích je mohou nutit ke skrývání jejich identity či orientace a vést k mezilidským konfliktům. LGBTI+ lidé mohou být nuceni opustit své domovy a končí pak na ulici ve spojení s negativními jevy jako alkohol, drogy či prostituce.¹⁵⁵ Podle mnohých zahraničních výzkumů jsou LGBTI+ lidé významně zastoupeny mezi lidmi bez

¹⁵⁰ Viz čl. 31 Listiny základních práv a svobod, čl. 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, čl. 11 a 13 Evropské sociální charty a čl. 35 Listiny základních práv EU

¹⁵¹ Viz rovněž definice zdraví Světové zdravotnické organizace v preambuli její Ústavy publikované pod č. 189/1948 Sb.

¹⁵² Viz především Yogyakartaťské principy č. 17, 18 a 32 a kapitola VII Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy.

¹⁵³ Viz. čl. 30 Listiny základních práv a svobod, čl. 9 a 11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a čl. 12 - 14 Evropské sociální charty

¹⁵⁴ Viz především Yogyakartaťské principy č. 13 – 15 a 34 a kapitola VIII Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy.

¹⁵⁵ Byť dosud v této otázce neexistuje komplexní výzkum, LGBTI+ bezdomovectví si všímá i vládní Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020 přístupná [zde](#).

domova¹⁵⁶, a to obzvláště mladí lidé.¹⁵⁷ Existují přitom náznaky, že podobně tomu může být i v ČR, kde však dosud nebyl proveden žádný podrobný výzkum.

Problémy však mohou mít i LGBTI+ lidé žijící v domovech pro seniory či osoby se zdravotním postižením, školských zařízeních či zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc atd., která svým kolektivním charakterem nejsou nastavena na individuální potřeby a jejichž zaměstnanci často nevědí, jak na LGBTI+ otázky reagovat. Proto LGBTI+ lidé žijící v ústavní péči svou orientaci či identitu z obavy před nepochopením a stigmatizací často skrývají.¹⁵⁸ Kvůli tomu jsou však významně omezovány na svých právech, především právu na rozvoj soukromého a rodinného života a mezilidských vztahů, které musí být respektováno a naplňováno i při pobytu v ústavních zařízeních nebo při sociálním znevýhodnění či vyloučení. Dosud byla v České republice analyzována pouze situace LGBTI+ seniorů a seniorek.¹⁵⁹ Problémy ostatních skupin jako lidé se zdravotním postižením či děti dosud podrobněji zkoumány nebyly. V sociální oblasti se rovněž dosud s potřebami LGBTI+ lidí příliš nenepracuje.¹⁶⁰ Nicméně LGBTI+ lidé nacházející se v ohrožení sociálním vyloučením potřebují vhodné poradenství a podporu, jak své sociální problémy úspěšně řešit či jak jim efektivně předcházet. Proto budou sociální pracovníci a pracovníce vzdělávání o potřebách LGBTI+ lidí, aby je mohli v rámci své práce aktivně naplňovat. Jde např. o vytváření atmosféry respektu a otevřenosti sexuální orientaci, respektu k sebeidentifikaci lidí a jejich genderové identitě atd.

Podobná situace může ale panovat i v rodinách, kde stigmatizace může narušovat rodinné vztahy a společenské kontakty LGBTI+ seniorů, mládeže atd. Ti na základě problematických rodinných, resp. partnerských konstelací pak častěji trpí samotou a nemají dostatečně rozvinuté sociální vazby a kontakty.¹⁶¹ Dalším problémem jsou systémové nerovnosti stejnopohlavních párů a jejich rodin v přístupu k sociální ochraně. Například jednou z oblastí, kde jsou LGBTI+ lidé znevýhodněni, jsou pozůstalostní důchody. Na rozdíl od manžela totiž pozůstalý partner/partnerka nemá nárok na vdovský či vdovecký důchod. Tím však u něj není zajištěna stejná míra sociálního zabezpečení na dobu po ztrátě partnera jako u pozůstalého manžela, a jedná se tudíž o diskriminaci na základě sexuální orientace. Pozůstalý partner se tak může dostat do chudoby na základě nedostatku prostředků pro živobytí. LGBTI+ rodiny rovněž v současnosti nemají stejné podmínky v oblasti sociálního zabezpečení jako ostatní rodiny. Rozdíly se vyskytují např. u ošetrového, peněžité pomoci v mateřství, rodičovského příspěvku i sirotčího důchodu a vedou k různým znevýhodněním LGBTI+ rodin a dětí v nich žijících.¹⁶² Celý systém je nutno připravit na potřeby LGBTI+ lidí, analyzovat jejich problémy, vzdělávat o jejich právech a potřebách a pomáhat LGBTI+ lidem k plnému zapojení do společnosti.

Opatření 4.1.1 – Analyzovat situaci LGBTI+ lidí bez domova a navrhnout následná opatření

Gestor: MPSV

Termín: 12/2023

¹⁵⁶ Pojem "člověk bez domova" je zde užíván v souladu s definicí ETHOS/FEANTSA jako člověk bez stabilního a kvalitního bydlení.

¹⁵⁷ Viz Yogyakartský princip č. 15, Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, bod 38 a např. situace v [USA](#) nebo [Spojeném království](#).

¹⁵⁸ Viz rovněž Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR, str. 19n

¹⁵⁹ Viz výzkum a metodický materiál organizace [PROUD](#).

¹⁶⁰ V současnosti je akreditován jediný vzdělávací program Specifika sociální práce s LGBT osobami (podrobnější informace [zde](#))

¹⁶¹ K otázce seniorů např. viz výzkum a příručku organizace PROUD přístupné [zde](#) a [zde](#).

¹⁶² Viz např. Duhové rodiny ve stínu státu, str. 31nn.

Popis opatření: Za účelem zjištění situace LGBTI+ lidí bez domova bude provedeno šetření zaměřené na jejich sexuální orientaci a genderovou identitu a z toho plynoucí problémy a překážky ve spolupráci s odborníky a odbornicemi z akademické oblasti a nestátních neziskových organizací. Na základě výsledků pak budou navržena opatření ke zlepšení situace.

Indikátor: Provedení šetření a vytvoření studie, návrh následných opatření ke zlepšení situace

Opatření 4.1.2 – Analyzovat potřeby LGBTI+ lidí závislých na pomoci druhých a navrhnout následná opatření

Gestor: MPSV

Termín: 12/2023

Popis opatření: Za účelem zjištění situace LGBTI+ lidí závislých na pomoci druhých proběhne šetření v ústavních zařízeních zaměřených na LGBTI+ klientky a klienty těchto zařízení a problémy a překážky, kterým při pobytu v nich čelí. Šetření se zaměří i na LGBTI+ lidi žijící ve svých domácnostech a využívající terénní služby či služby státních orgánů v terénu (např. OSPOD) a proběhne ve spolupráci s odborníky a odbornicemi z akademické oblasti a nestátních neziskových organizací. Na základě jeho výsledků budou navržena opatření ke zlepšení situace.

Indikátor: Provedení výzkumů a vytvoření studií (min. 1 v každé oblasti), návrh následných opatření ke zlepšení situace

Opatření 4.1.3 - Zohlednit potřeby LGBTI+ lidí ve standardech kvality sociálních služeb a sociální práce

Gestor: MPSV

Termín: 12/2023

Popis opatření: Pro snížení diskriminačního chování a zvýšení citlivosti sociálního systému vůči LGBTI+ klientům a klientkám je vhodným nástrojem vytvoření standardů kvality v sociálních službách včetně služeb pobytových, sociální práci, sociálně-právní ochraně dětí a dalších souvisejících činnostech. V těchto standardech kvality musí být zohledněn kulturně-citlivý přístup poskytovatelů sociální péče k LGBTI+ lidem. Potřeby LGBTI+ lidí se rovněž zohlední ve vedení a managementu v sociálních službách, na sociálních odborech obcí či v orgánech sociálně-právní ochrany dětí, aby věděly, jak nastavit vnitřní procesy, předpisy a řády a své fungování tak, aby byly inkluzivní vůči LGBTI+ klientkám a klientům.

Indikátor: Vytvoření metodiky pro zohlednění potřeb LGBTI+ lidí v sociálních službách, pilotní testování metodiky v jednotlivých typech služeb (min. 3), uspořádání kulatých stolů s poskytovateli sociálních služeb k novým standardům (min. 4), vytvoření systému certifikace poskytovatelů, kteří budou tyto standardy splňovat

Opatření 4.1.4 – Zvýšit povědomí o potřebách LGBTI+ lidí mezi pracovníky a pracovníci v sociální práci a sociálních službách

Gestor: MPSV

Termín: 12/2022 a následně průběžně

Popis opatření: Pro řádné zohlednění potřeb LGBTI+ lidí je třeba vytvořit vzdělávací a osvětové materiály a programy na téma sociální práce s LGBTI+ lidmi a následně je začlenit do akreditovaného odborného vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníc, resp. pracovníků a pracovníc v sociálních službách v souladu se zákonem o sociálních službách.

Indikátor: Akreditace nových vzdělávacích programů zaměřených na práci s LGBTI+ lidmi, vznik programů a metodických materiálů zaměřených na práci s LGBTI+ lidmi mj. i prostřednictvím podpory z věcně zaměřených výzev z ESF+

Opatření 4.1.5 - Podporovat dostupnost sociálního poradenství a sociálních služeb specializujících se na potřeby LGBTI+ lidí

Gestor: MPSV

Termín: 12/2022 a následně průběžně

Popis opatření: Sociální služby pobytové i terénní budou nastaveny tak, aby zohlednily dosavadní životní zkušenosti LGBTI+ lidí a odpovídaly jejich potřebám a sebevyjádření. Stát i samosprávy budou podporovat zřizování sociálního poradenství a sociálních služeb pobytových i terénních zaměřující se na ochranu práv LGBTI+ lidí v konkrétních situacích (seniorky a seniory, lidé se zdravotním postižením, rodiny, děti a mládež, oběti diskriminace či násilí atd.).

Indikátor: Počet zřízených služeb s cílovou skupinou LGBTI+ lidé, počet jimi vykázaných klientek a klientů ročně, výše jejich finanční podpory, počet osvětových a informativních materiálů pro LGBTI+ lidí (min. 1 pro každý typ služby)

Opatření 4.1.6 – Uzákonit nárok na vdovský či vdovecký důchod i pro pozůstalé registrované partnery a partnerky

Gestor: MPSV

Termín: 12/2023

Popis opatření: V zájmu zajištění rovných podmínek pro manžely i partnery bude změněn zákon o důchodovém pojištění, aby bylo umožněno čerpat vdovský/vdovecký důchod i pozůstalým partnerům/partnerkám v registrovaném partnerství.

Indikátor: Předložení příslušné novely zákona o důchodovém pojištění.

Opatření 4.1.7 – Zajistit rovný přístup LGBTI+ rodin k dávkám souvisejícím s rodičovstvím

Gestor: MPSV

Termín: 12/2023

Popis opatření: Budou revidovány pojistné i nepojistné rodinné dávky, aby byl zajištěn LGBTI+ rodinám rovný přístup ke všem dávkám spojeným s péčí o děti a s rodičovstvím.

Indikátor: Provedení analýzy a předložení příslušných legislativních změn

Cíl 4.2 – Zajistit respekt k potřebám LGBTI+ lidí při poskytování zdravotních služeb a péče

Zdravotní situace LGBTI+ lidí rovněž není uspokojivá. Jakkoliv v posledních letech došlo k depatologizaci homosexuality¹⁶³ a do určité míry i trans*identity¹⁶⁴, z dostupných informací víme, že LGBTI+ lidé se nadále setkávají s problémy jako nedostupnost vhodné péče, zákonné překážky v přístupu k ní, stigmatizace a diskriminace, nedostatek financí a v neposlední řadě i nedostatek dat o jejich zdraví. Tyto a další vlivy negativně ovlivňují kvalitu života LGBTI+ lidí, jejich duševní i fyzické zdraví a vyvolávají u nich tzv. menšinový stres, který právě vychází ze společenských nerovností a tlaku, který je na tyto skupiny lidí vyvíjen.¹⁶⁵ To vede k vyššímu ohrožení duševním onemocněním, sebepoškozování i vyššímu počtu pokusů a dokonaných sebevražd.¹⁶⁶ Zvýšená je i míra užívání drog a do určité míry i alkoholu.¹⁶⁷ Častější jsou i deprese

¹⁶³ Homosexualita byla v roce 1992 definitivně vypuštěna z Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace.

¹⁶⁴ Podrobněji viz následující cíl.

¹⁶⁵ Viz. např. Pitoňák, M.: Rozdíly v duševním zdraví mezi ne-heterosexuály a heterosexuály: přehledová studie. *Československá Psychologie*, 61(6), str. 575–592.

¹⁶⁶ Tato skutečnost se pak již odrazila např. v rámci situační analýzy nového Národního akčního plánu prevence sebevražd 2020 – 2030 dostupném [zde](#).

¹⁶⁷ Viz např. Plöderl, M., & Tremblay, P.: Mental health of sexual minorities: A systematic review. *International Review of Psychiatry*, 27(5), 367–385. <https://doi.org/10.3109/09540261.2015.1083949>

a úzkosti, a to jak mezi dospělými, tak mezi mladistvými.¹⁶⁸ Případy diskriminace na základě sexuální orientace či genderové identity se vyskytují i přes zákaz v antidiskriminačním zákoně.¹⁶⁹ Stejně jako případy nevhodného a necitlivého přístupu ze strany zdravotnického personálu.¹⁷⁰ To může souviset s předsudky, neznalostí a nepochopením LGBTI+ problematiky ze strany zdravotního personálu. Tyto předsudky se projevují obzvláště např. vůči lidem žijícím s HIV, kteří jsou s LGBTI+ často ztotožňováni¹⁷¹, anebo vůči trans*¹⁷² a intersex lidem. LGBTI+ lidé často nedůvěřují svému lékaři či lékařce a skrývají před nimi svou orientaci či identitu¹⁷³ a také vyjadřují obavy či nespokojenost s péčí a přístupem lékařů a lékařek.¹⁷⁴ Proto je nutné předsudky odbourávat a diskriminaci předcházet. Také je nutno dbát na poskytování vhodných a kvalitních zdravotních služeb reflektujících aktuální vědecké poznatky lege artis a neulpívajících na stereotypch a patologiích.¹⁷⁵ Cílem je posílit participativní a citlivé přístupy ke všem patientským skupinám zohledňujícím jejich potřeby v souladu s aktuálními medicínskými standardy.¹⁷⁶

Opatření 4.2.1 – Zařadit kontrolu dodržování zákazu diskriminace při poskytování zdravotních služeb LGBTI+ lidem do metodického vedení krajských úřadů

Gestor: ÚVČR, spolupráce MZ

Termín: 12/2023 a následně průběžně

Popis opatření: Krajské úřady vykonávají dohled a řeší stížnosti na poskytování zdravotních služeb. Při tom by měly být schopny věnovat se i případům diskriminace či odmítání poskytování zdravotních služeb (nejen) na základě sexuální orientace a genderové identity. Proto tato témata budou zařazena do pravidelných setkávání Ministerstva zdravotnictví se zástupci krajských úřadů a dalšími subjekty. Úřad vlády spolu s Kanceláří veřejného ochránce práva připraví metodické materiály či doporučené postupy. Ministerstvo zdravotnictví pak podpoří jejich šíření a distribuci.

Indikátor: Vytvoření metodických materiálů, pořádání pravidelných setkání k problematice (min. 1x ročně)

Opatření 4.2.2 – Začlenit informace o potřebách LGBTI+ lidí do zdravotnického pregraduálního i postgraduálního vzdělávání

Gestor: MZ, MŠMT

Termín: 12/2025 a následně průběžně

Popis opatření: Do vzdělávání lékařských i nelékařských zdravotnických pracovníků i pracovníc na pregraduální i postgraduální (celoživotní) úrovni bude zařazeno vzdělávání o tématech souvisejících s právy LGBTI+ lidí (např. o jinakosti, coming out, nepochopení ze strany rodiny, stigmatizaci, diskriminaci, menšinovém stresu, postavení trans* lidí atd.).

¹⁶⁸ Viz např. Lucassen, M. F. G., Stasiak, K., Samra, R., Frampton, C. M. A., & Merry, S. N. (2017).

Sexual minority youth and depressive symptoms or depressive disorder: A systematic review and meta-analysis of population-based studies. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 51(8), 774–787. <https://doi.org/10.1177/0004867417713664>;

¹⁶⁹ Viz výzkum Být LGBTI+ v Česku, str. 85.

¹⁷⁰ Viz Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR, str. 56

¹⁷¹ Viz výzkum Být LGBTI+ v Česku, str. 48n.

¹⁷² Viz výzkum organizace PROUD o zkušenostech trans* lidí s českým zdravotním systémem přístupný [zde](#) či výzkum organizace Transparent Obavy a přání trans lidí v ČR dostupný [zde](#)

¹⁷³ Dle výzkumu Být LGBTI+ v Česku jde o více než polovinu leseb, gayů či bisexuálních lidí a až 2/3 trans* lidí.

¹⁷⁴ Podle průzkumu Obavy a přání trans lidí v ČR patřili lékaři a lékařky mezi skupiny, se kterými měli trans* lidé nejvíce negativních zkušeností s diskriminací, šikanou nebo ponižujícím chováním kvůli své genderové identitě.

¹⁷⁵ Viz např. tzv. konverzní terapie směřující k léčbě homosexuality (podrobnější informace [zde](#))

¹⁷⁶ Viz rovněž vládní strategie Zdraví 2030, str. 69.

Indikátor: Začlenění LGBTI+ tematiky do studijních programů vysokých škol, vzdělávacích programů vyšších odborných škol a školních vzdělávacích programů středních škol se zdravotním zaměřením, začlenění LGBTI+ tematiky ve vzdělávání pro různé oblasti a odbornosti (psychologie, psychiatrie, sexuologie apod.).

Opatření 4.2.3 – Analyzovat potřeby LGBTI+ lidí v oblasti duševního zdraví a zohlednit je v metodických postupech a doporučeních

Gestor: MZ, ÚVČR

Termín: analýza 06/2024, metodika 12/2025

Popis opatření: LGBTI+ lidé mají na základě výzkumů vyšší riziko vzniku a rozvoje duševních onemocnění, neboť pocit jinakosti a případné s tím související sociální vyčlenění může mít negativní dopad na jejich duševní zdraví. Proto je třeba se tématem hlouběji zabývat a zkoumat duševní zdraví LGBTI+ lidí. Zjištěné skutečnosti pak pomohou zdravotnickému personálu přistupovat ke svým LGBTI+ klientům a klientkám s respektem vzhledem k jejich sociálnímu kontextu a zohledňovat lépe jejich potřeby. V těchto oblastech bude zdravotnický personál vzděláván a metodicky podporován.

Indikátor: počet analýz včetně doporučení (1), počet metodik (1) a kurzů (1)

Cíl 4.3 – Přizpůsobit zdravotní služby potřebám trans* a intersex lidí

Trans* a intersex lidí čelí ve zdravotním systému ještě větším překážkám. Na rozdíl od homosexuality totiž dosud nedošlo k úplné depatologizaci jejich statusu. Transsexualismus, resp. porucha pohlavní identity byla dlouho považována za duševní nemoc.¹⁷⁷ Teprve nedávna 11. revize Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace nahradila poruchu pohlavní identity tzv. genderovým nesouladem jako stavem souvisejícím se sexuálním zdravím.¹⁷⁸ Fenomén intersex je pak rozdělen na mnoho různých medicínských diagnóz.¹⁷⁹ Mezinárodní standardy se přitom odklánějí od čistě medicínského pojetí problematiky genderové identity a upřednostňují právě přístup lidskoprávní. Podle něj by každý trans* a intersex člověk měl mít právo na vytváření vlastní identity a na léčbu a s ní spojené postupy dle vlastní volby.¹⁸⁰ Tomu odpovídají i odborné medicínské standardy.¹⁸¹ Cílem medicínských postupů tak má být zdravotní péče o pacienty za účelem zajištění nejvýše dosažitelné úrovně fyzického a duševního zdraví, nikoliv další věci jako např. uznávání identity trans* člověka.

Systém úřední změny pohlaví v ČR je naopak velice rigidní a neumožňuje zohlednit individuální přání a pocity trans* lidí, obzvláště pokud nechtějí jít tradiční cestou diagnóza-hormonální léčba-operace. Podle průzkumu organizace Trans*parent mnoho trans* lidí např. hodnotí velmi negativně komisi, která uděluje souhlas s operativními zákroky při úřední změně pohlaví.¹⁸² V praxi je tento krok často pouze formální, otázky komise jsou známé a trans* lidé se snaží svým vystoupením co nejlépe zapadnout do očekávaných škatulek atd. Proto tuto povinnost vnímají jako ponižující. U změny pohlaví jde sice o nevratné invazivní zákroky, ale jejich podstoupení je

¹⁷⁷ Tomu odpovídala i donedávna platná Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace ve své verzi 10 [zde](#).

¹⁷⁸ Podrobněji viz [zde](#)

¹⁷⁹ Viz Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace ve své verzi 11 [zde](#).

¹⁸⁰ Podrobněji viz cíl 1.3.

¹⁸¹ Viz např. standardy World Professional Organisation of Transgender Health přístupné [zde](#).

¹⁸² Výzkum Obavy a přání trans* lidí dostupný [zde](#).

podmíněno příslušnou lékařskou diagnózou¹⁸³ v souladu s obecnými i konkrétními zákonnými i odbornými principy¹⁸⁴ stejně jako u jiných léčebných výkonů. Z odborného hlediska tedy není nutná revize diagnózy komisí. Za celou dobu trvání praxe komise při Ministerstvu zdravotnictví došlo k minimu odmítnutí.¹⁸⁵ Schvalování komisí se tedy jeví jako nadbytečné a proto je vhodné jí zrušit. Provedení operativní změny pohlaví bude nadále záviset pouze na lékařské indikaci v každém konkrétním případě.

Při samotné diagnostice se trans* lidé setkávají s přístupy, které neodpovídají odborným standardům¹⁸⁶ jako např. dotazy na sexuální orientaci a preference anebo vyšetřování tělesných znaků včetně fyzického kontaktu. Objevují se i případy nevhodné komunikace s trans* lidmi.¹⁸⁷ Naopak lidé nerespektující tradiční modely léčby se k péči a pomoci nedostanou. Podobně může být problematické doporučování operací u intersex dětí, kde v současné době žádné standardy neexistují. Trans* a intersex pacienti a pacientky a jejich rodiče často nevědí, jaká mají práva ve zdravotním systému, jak je mohou vymáhat a která vyšetření jsou či nejsou potřebná a relevantní. České právní předpisy i odborné standardy tedy budou přizpůsobeny těm mezinárodním a budou zohledňovat svobodnou vůli a přání jednotlivých pacientů a pacientek, umožňovat jim přístup k jednotlivým zákrokům v souladu s vlastními potřebami a přáním a nenutit je k podstupování zákroků, které nejsou nezbytně nutné. Zdravotničtí pracovníci a pracovnice by měli být vedeni a vzděláváni v citlivém přístupu respektující identitu a osobní volby každého pacienta či pacientky při oslovování, komunikaci atd.. Trans* a intersex lidé by pak měli mít k dispozici dostatek informací o svých možnostech a právech ve zdravotním systému, aby tak mohli volit ty pro sebe nejvhodnější možnosti.

Opatření 4.3.1 – Zrušit povinnost souhlasu komise s operativní změnou pohlaví

Gestor: MZ

Termín: 12/2023

Popis opatření: Zákon o specifických zdravotních službách bude upraven tak, že pro operativní změnu pohlaví nebude zapotřebí získat souhlas komise.

Indikátor: Předložení příslušné změny zákona o specifických zdravotních službách.

Opatření 4.3.2 – Metodicky vést zdravotnické pracovníky a pracovnice v poskytování zdravotní péče trans* a intersex pacientům a pacientkám v souladu s aktuálními odbornými standardy

Gestor: MZ

Termín: 12/2022

Popis opatření: Zdravotní péče o trans* a intersex lidi bude poskytována v souladu s aktuálními odbornými světovými standardy, v respektu k lidským právům. Zdravotničtí pracovníci a pracovnice s nimi budou seznámeni a budou je užívat při své práci s trans* a intersex pacienty a pacientkami. Tyto standardy budou přeloženy do češtiny či případně upraveny pro české prostředí ve spolupráci se Sexuologickou společností ČSL JEP, dalšími odbornými společnostmi, relevantními nevládními organizacemi a následně distribuovány všem zdravotnickým pracovníkům a pracovnícím, aby je aplikovali v praxi.

Indikátor: Začlenění LGBTI+ tematiky do studijních programů vysokých škol, vzdělávacích programů vyšších odborných škol a školních vzdělávacích programů středních škol se zdravotním

¹⁸³ Viz § 21 odst. 2 písm. a) zákona o specifických zdravotních službách

¹⁸⁴ Viz § 28 odst. 2 ve spojení s § 4 odst. 5 zákona o zdravotních službách

¹⁸⁵ Dle dostupných informací se tomu tak stalo pouze jednou.

¹⁸⁶ Doporučený postup Sexuologické společnosti ČLS JEP dostupný [zde](#).

¹⁸⁷ Viz výzkum Trans people and their experience with health care and legislation in the Czech Republic zmíněný výše.

zaměřením,, začlenění LGBTI+ tematiky ve vzdělávání pro různé oblasti a odbornosti (psychologie, psychiatrie, sexuologie apod.)

Opatření 4.3.3. – Zahrnout do vzdělávání zdravotnických pracovníků a pracovníc a psychologů a psycholožek otázky trans* a intersex lidí

Gestor: MZ

Termín: 12/2023

Popis opatření: Úkolem lékařského i nelékařského zdravotnického personálu je provázet pacienty a pacientky celým obdobím tranzice či jiné terapie a pomáhat jim v sebepřijetí a životním rozvoji. Je proto žádoucí, aby již ve fázi studia byli budoucí lékaři a lékařky, zdravotní sestry a psychologové a psycholožky proškoleni v této oblasti, aby následně k trans* a intersex lidem přistupovali citlivě a s respektem k nim.

Indikátor: Vytvoření vzdělávacích kurzů (min. 1 na každé úrovni vzdělávání)

Opatření 4.3.4 – Posílit informovanost trans* a intersex pacientů a pacientek o jejich právech v rámci zdravotnického systému

Gestor: ÚVČR, MZ

Termín: 12/2023

Popis opatření: Ve spolupráci s relevantními nevládními organizacemi bude vypracován informační dokument pro trans* a intersex lidí a jejich blízké (rodiče, partnery a partnerky atd.) o jejich právech a povinnostech ve zdravotnickém systému. Dokument bude následně rozšířen do lékařských ordinací, relevantním nestátním neziskovým organizacím, zveřejněním online atd.

Indikátor: Vytvoření informačních materiálů (2), počet výtisků (min 200 od každého/rok)

Cíl 4.4 – Posílit prevenci HIV/AIDS a integraci lidí žijících s HIV do společnosti

Lidé žijící s HIV jsou součástí LGBTI+ skupiny¹⁸⁸, jakkoliv je rozhodně nelze s touto skupinou plně ztotožnit, neboť ohrožení virem HIV se týká i heterosexuálních lidí. V praxi se setkávají často se stejnými či podobnými problémy jako je marginalizace a stigmatizace¹⁸⁹, která může vést i k odmítání poskytování zdravotní péče, jakkoliv je to zákonem zakázáno¹⁹⁰. Data ukazují, že více než 1/3 lidí žijících s HIV se často nebo vždy setkává s institucionální stigmatizací, necelá 1/3 se sociální stigmatizací, 1/5 s fyzickou stigmatizací a 16 % se slovní stigmatizací.¹⁹¹ Současná úroveň medicíny přitom umožňuje symptomy HIV minimalizovat a lidem vést víceméně běžný život s minimálním rizikem přenosu.¹⁹² Mezinárodní orgány jako WHO, UNAIDS či ECDC podporují nové léčebné postupy jako tzv. pre-expoziční profylaxe (PrEP) a post-expoziční profylaxe (PEP), které mají prokázanou efektivitou a spojují nejlepší dostupné vědecké poznatky s klinickou zkušeností lékařů a s preferencemi a potřebami pacientů.¹⁹³

Současný přístup k léčbě a prevenci HIV však těmto trendům ne vždy plně odpovídá. Některá opatření jako povinnost lidí žijících s HIV informovat o své nákaze před podstupováním

¹⁸⁸ Podle relevantních údajů tvoří největší část lidí žijících s HIV (přes 2/3) muži mající sex s jinými muži. Viz i Národní program řešení problematiky HIV/AIDS v ČR na období 2018–2022, str. 5.

¹⁸⁹ Dle výzkumu Být LGBTI+ v Česku více jak 1/3 lidí žijících s HIV neříká o svém stavu nikomu a více jak polovina jen těm nejbližším. Se stigmatizací se pak setkává min. polovina z nich. Viz str. 48n

¹⁹⁰ Viz § 48 odst. 1 zákona o zdravotních službách.

¹⁹¹ Být LGTB+ v Česku, str. 49.

¹⁹² Viz např. aktuální dokumenty WHO a UN-AIDS.

¹⁹³ Viz rovněž Yogyakartský princip č. 17, bod N (ve znění revize z roku 2017).

lékařských úkonů a přijetím do ústavní péče¹⁹⁴ mohou jejich stigmatizaci a diskriminaci spíše podporovat¹⁹⁵, jakkoliv příslušné metodické dokumenty nepředpokládají žádné speciální postupy a opatření k zajištění ochrany zdravotnických pracovníků při kontaktu s pacienty a pacientkami žijícími s HIV¹⁹⁶. Nejsou široce využívány aktuální léčebné postupy, které pomáhají snižovat výskyt HIV.¹⁹⁷ Objem prostředků vynaložených na prevenci HIV z dotačního programu Ministerstva zdravotnictví ČR Národního programu řešení problematiky HIV/AIDS zaostává za průměrnými výdaji na prevenci v zemích EU/EFTA. I když dle statistik Státního zdravotního ústavu je ČR stále mezi zeměmi Evropy s relativně nízkou úrovní infekce HIV/AIDS v rámci světa i Evropy¹⁹⁸, počet lidí žijících s HIV v ČR v posledních letech narůstá¹⁹⁹.

Proto by ČR měla své postupy zlepšit. Je nutné hledat cesty, jak zdravotnické pracovníky řádně vzdělávat v současných možnostech léčby HIV/AIDS, v rizicích s tím spojených a postupech, jak se jich vyvarovat a také o jejich povinnostech včetně zákazu odmítání poskytovat zdravotní služby lidem žijícím s HIV. Také by měla být započata diskuse o upravení informační povinnosti v zákoně o ochraně veřejného zdraví, aby zajistila ochranu zdraví a práv pacientů i zdravotníků. Konečně je vhodné aktualizovat Metodický návod k řešení problematiky infekce HIV/AIDS v České republice upravující praktické postupy pro prevenci a léčbu v souladu se stavem vědeckého poznání, včetně zapojení nových profylaktických metod, jejichž užití je v ČR sice lékařským postupem *lege artis*,²⁰⁰ avšak nejsou zapojeny do systému prevence HIV.²⁰¹

Opatření 4.4.1 – Zajistit lidem žijícím s HIV rovný přístup ke zdravotním službám

Gestor: MZ

Termín: 12/2023 a následně průběžně

Popis opatření: Lidé žijící s HIV jsou často terčem diskriminace při přístupu ke zdravotním službám, a to z důvodů nedůvodných obav a předsudků. Proto budou uspořádána odborná setkání a budou vypracovány vzdělávací a osvětové materiály, jak zajistit lidem žijícím s HIV rovný přístup ke zdravotním službám.

Indikátor: Začlenění HIV tématiky do vzdělávacích programů nelékařských zdravotnických oborů kvalifikačního studia, vytvoření vzdělávacích kurzů o péči o lidi žijící s HIV pro zdravotnické pracovníky.

¹⁹⁴ Viz § 53 odst. 1 písm. d) a e) zákona o ochraně veřejného zdraví

¹⁹⁵ Viz rovněž Yogyakartský princip č. 17, bod Q (ve znění revize z roku 2017).

¹⁹⁶ Metodický návod k řešení problematiky infekce HIV/AIDS v České republice Ministerstva zdravotnictví naopak říká, že zdravotní péče má být lidem žijícím s HIV poskytována v plném rozsahu a bez jakéhokoliv omezení při dodržování běžných hygienických standardů.

¹⁹⁷ Hayes Rosalie, Schmidt Axel J, Pharris Anastasia, Azad Yusef, Brown Alison E, Weatherburn Peter, Hickson Ford, Delpech Valerie, Noorí Teymur, the ECDC Dublin Declaration Monitoring Network. Estimating the 'PrEP Gap': how implementation and access to PrEP differ between countries in Europe and Central Asia in 2019. Euro Surveill. 2019;24(41):pii=1900598. <https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2019.24.41.1900598>

¹⁹⁸ Relativní počet nových případů se pohybuje lehce nad 2 případy na 100 000 obyvatel a kumulativní počet HIV infekcí zaznamenaných za celé období sledování od roku 1985 dosahuje čísla

¹⁹⁹ Za posledních 12 let došlo v Česku ke zvýšení tempa růstu nových nálezů o více než 50 %. Viz European Centre for Disease Control/WHO Regional Office for Europe: HIV/AIDS surveillance in Europe 2008 – 2017.

²⁰⁰ Dlouhý, Pavel: Pracovní postup pro poskytování preexpoziciční profylaxe (PrEP) infekce lidským virem imunodeficiency (HIV), dostupný [zde](#).

²⁰¹ Státní zdravotnický ústav: Sexuální chování mužů, kteří mají sex s muži v Česku (Výsledky ze studie European MSM Internet Survey 2017). dostupné [zde](#).

Opatření 4.4.2 – Specifikovat kritéria dárcovství krve bez ohledu na sexuální orientaci dárců

Gestor: MZ

Termín: 12/2023

Popis opatření: Sexuální chování některých LGBTI+ lidí, zejména mužů majících sex s muži²⁰² je považováno z hlediska možnosti přenosu HIV za rizikové. Proto jsou v souladu s českými odbornými standardy vyloučeni z dárcovství krve pod dobu 6 měsíců od pohlavního styku. V praxi ovšem transfuzní stanice někdy vylučují z dárcovství všechny homosexuálně orientované lidi bez časových limitů, a tak je diskriminují na základě sexuální orientace. Bude žádoucí specifikovat v příslušných prováděcích předpisech kritéria pro vyloučení dárců krve a jejich složek v souladu s odbornými standardy.

Indikátor: Přijetí příslušné právní úpravy v prováděcích právních předpisech.

Opatření 4.4.3. – Aktualizovat metodické návody k prevenci a léčbě HIV/AIDS a zajistit přístup k aktuálním léčebným postupům v praxi

Gestor: MZ

Termín: 12/2022

Popis opatření: Budou aktualizovány metodické pokyny, aby obsahovaly aktuální léčebné postupy (např. PrEP/PEP). Tyto postupy budou následně aplikovány v praxi, bude k nim zajištěn přístup prostřednictvím jejich zahrnutí do veřejného zdravotního pojištění a bude podporována informovanost o těchto postupech.

Indikátor: Vydání nového metodického návodu ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví, počet odborných setkání a diskusí o aktuálních léčebných postupech (min. 3), počet preskripčních míst PrEP/PEP, počet pacientů, kterým byla PrEP/PEP předepsána, počet podpořených projektů zvyšující informovanost o PrEP/PEP.

Opatření 4.4.4. – Posílit podporu prevence HIV/AIDS v dotačních programech

Gestor: MZ

Termín: 12/2022 a následně průběžně

Popis opatření: Národní program řešení problematiky HIV/AIDS zahrnuje i dotační program na podporu prevence a potlačování šíření HIV infekce. Ten bude zajišťovat především dostatečné, kontinuální a efektivní financování prevence infekce HIV a destigmatizační aktivity vůči nejrizikovějším skupinám jako muži mající sex s muži.

Indikátor: Výše finančních prostředků věnovaných na prevenci, počet podpořených preventivních projektů (včetně projektů cílených na nejrizikovější skupiny).

²⁰² Pojem "muži mající sex s muži" se ve studiích a dokumentech tohoto typu používá proto, jelikož neřeší identitu jedinců, ale definuje skupinu mužů na základě konkrétní (sexuální) praxe. Z různých studií totiž vyplývá, že sex s muži nemají pouze gayové, nebo bisexuálně se identifikující muži, ale i trans* jedinci, či muži heterosexuální (typicky tomu bývá v mužských dlouhodobě izolovaných kolektivech, jako jsou vězení, armáda či internáty, ale může jít také o příležitostnou aktivitu, např. ženatých mužů).

8. Strategická oblast 5: Bariéry inkluzivního vzdělávání citlivého k LGBTI+ lidem

Hlavní cíl:

Právo na vzdělání je klíčovým pro práva LGBTI+ lidí a hlavně dětí. Hlavním principem je rovný přístup všech dětí ke vzdělání bez ohledu na sexuální orientaci a genderovou identitu. Sexuální orientace či genderová identita a jejich projevy nesmí vést k vyloučení či odchodu dětí a mládeže ze vzdělávacího systému, což má následně negativní vliv na jejich životní šance. V českém školství problematika LGBTI+ motivované šikany či dokonce násilí není rozhodně vzácná.²⁰³ Jejimi pachateli přitom nejsou jen spolužáci a spolužačky, ale i samotní učitelé a učitelky. LGBTI+ děti a mládež přitom tuto problematiku ve světě svého dospívání vnímají o to citlivěji. Nepřátelská či nepřijemná atmosféra ve škole a školských zařízeních vede k častější psychické nepohodě, která se může projevovat v kázeňských problémech, ve zhoršených výsledcích, vyhýbání se vzdělávacímu systému²⁰⁴, nebo i k vytváření nezdravých sociálních vazeb a návyků či k druhotné šikaně.²⁰⁵ V podobné situaci se mohou ocitat i děti LGBTI+ rodičů, samotní LGBTI+ rodiče či naopak LGBTI+ vyučující. Je tedy třeba zajistit, aby LGBTI+ lidé nebyli ve vzdělávání znevýhodňováni či šikanováni. Toho lze docílit cílenou prevencí takové šikany, vytvořením vhodného a přátelského prostředí pro všechny, a dále šířením osvěty a informací o LGBTI+ problematice ve všech oblastech školního vzdělávání.²⁰⁶

Vedle vytváření přátelského, inkluzivního a bezpečného prostředí je třeba zaměřit se i na vzdělávací kurikulum na všech jeho úrovních (rámcové vzdělávací programy, školské vzdělávací programy i obsah samotné výuky), protože náš vzdělávací systém musí být založen na realitě a vědeckých poznatcích. Obsah učiva a učební materiály jsou často nejen genderově stereotypizující, příp. genderově slepé, ale v důsledku jsou také heteronormativní a zneviditelňují tak či marginalizují LGBTI+ lidi. Nejčastěji se o LGBTI+ lidech a sexualitě hovoří v kontextu biologie nebo sexuální výchovy, často výhradně ve spojitosti se sexuálními praktikami a sexuální hygienou. Jelikož jsou témata homo- a transfobně motivované šikany, předsudků a genderových a sexuálních stereotypů primárně společenskými fenomény se zřejmým dopadem na psychiku jedinců i dynamiku žákovských kolektivů, je nutné je systematicky začlenit do různých vzdělávacích oblastí a předmětů, vedle výchovy ke zdraví obzvláště do oblasti osobnostní a sociální výchovy a předmětů jako jsou základy společenských věd, občanská výchova, rodinná výchova, prvouka nebo dějepis.

Cíl 5.1 - Vytvářet nestigmatizující, přátelské a inkluzivní vzdělávací prostředí

Inkluzivní a bezpečné prostředí je pro zdravý rozvoj jedince a pro učení se naprosto klíčové. Základem pro vytvoření nestigmatizujícího, přátelského a inkluzivního prostředí pro LGBTI+ děti je zkušené a uvědomělé vedení škol a školských zařízení, které svým žákům, žákyním, studujícím

²⁰³ Viz výzkum organizace PROUD [České školy pod lupou: Výzkum homofobie a transfobie na školách](#) z roku 2016. Rovněž viz výzkum Být LGBTI+ v Česku či výzkum FRA.

²⁰⁴ Viz například zpráva GLSEN z USA přístupná [zde](#).

²⁰⁵ Obecně k dopadům na duševní zdraví zde: Pitoňák, M. Mental health in non-heterosexuals: Minority stress theory and related explanation frameworks review. *Mental Health & Prevention*, 5, 63–73. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2016.10.002>

²⁰⁶ Viz Yogyakartaťský princip č. 16 a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, kapitola VI.

či mladým klientům a klientkám poskytuje bez ohledu na sexuální orientaci či genderovou identitu bezpečné prostředí, do něhož budou docházet rádi a bez obav. Je tedy třeba pomocí vhodných opatření přispět k tvorbě inkluzivního a bezpečného systému vzdělávání. Pracovníci a pracovnice v příslušných školách a školských zařízeních (poradenská zařízení, zařízení ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče atd.) potřebují systémovou podporu pro práci s LGBTI+ problematikou. Konkrétně je třeba posílit přítomnost LGBTI+ témat v činnosti školních psychologů a psycholožek, výchovných poradkyň a poradců, metodiků a metodiček prevence²⁰⁷, ale také všech učitelů a učitelek na všech stupních vzdělávání, obzvláště třídních učitelů/učitelek, kteří pečují o vztahy v kolektivu.²⁰⁸ Ti všichni budou mít k dispozici podporu v podobě vzdělávání a metodického vedení.

Opatření 5.1.1 – Vytvořit metodiky pro management škol a školských zařízení k vytváření inkluzivního prostředí

Gestor: MŠMT

Termín: 12/2022

Popis opatření: Metodiky budou určeny pro školy, školská zařízení ústavní anebo ochranné výchovy, školská zařízení preventivně výchovné péče a další školská zařízení a budou obsahovat návody a příklady dobré praxe, jak nastavit vnitřní předpisy a řády příslušného typu zařízení. Cílem bude vytvořit v instituci atmosféru inkluzivní vůči LGBTI+ dětem a mládeži, ale i LGBTI+ vyučujícím a dalším pracovníkům a pracovnicím ve školách a školských zařízeních. Předpisy budou ve výsledku vyjadřovat nulovou toleranci vůči projevům nenávisti, diskriminace a šikany. Vhodná je i aktualizace dokumentu "Kultura školy", jež popisuje, jak škola může přispět ke zvýšení psychické/fyzické bezpečnosti LGBTI+ lidí a jaká opatření přijmout, aby docházelo k minimalizaci rizika ostrakizace nebo šikany. Specifická pozornost bude věnována i školským ústavním zařízením, kde děti pobývají celodenně a jejichž režim přináší další výzvy pro ochranu jejich práv.

Indikátor: Počet vytvořených metodik (min. 2), počet aktualizovaných dokumentů (1); distribuce výše zmíněných jednotlivým zařízením příslušnými kanály (způsob distribuce, množství osob či organizací tímto opatřením dosažených)

Opatření 5.1.2 – Systémově podporovat současné i budoucí pracovníky a pracovnice škol a školských zařízení ve vytváření inkluzivního prostředí

Gestor: MŠMT

Termín: 12/2022 a dále průběžně

Popis opatření: Systémová podpora, která bude zahrnovat oblast informační, motivační a hodnotově-postojovou. Podpora bude spočívat ve vytvoření metodického doporučení k inkluzi LGBTI+ problematiky do pedagogické přípravy i praxe, ve vytvoření a akreditaci kurzů dalšího vzdělávání (další vzdělávání pedagogů, profesní rozvoj) a revizi příslušného kvalifikačního studia pro konkrétní skupiny pracovníků a pracovnic jednotlivých typů zařízení. Dále půjde o metodickou podporu, která bude poskytována Národním pedagogickým institutem ČR (zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků) a jeho krajskými pracovišti a regionálními centry podpory ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. V oblasti přípravy budoucích učitelů a učitelek zahájí MŠMT ve spolupráci s ÚV diskusi s Národním akreditačním úřadem pro vysoké školy a s vysokými školami s institucionální akreditací s cílem posílit pozici tzv. inkluzivní

²⁰⁷ Homofobie objevuje explicitně v materiálu MŠMT Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže coby [příloha 8](#), který vznikl již v roce 2010.

²⁰⁸ Viz také Smetáčková, I. a Braun, R. 2009. [Homofobie v žákovských kolektivech](#). Praha: Úřad vlády ČR.

didaktiky²⁰⁹ při vytváření studijních programů tak, aby studijní programy v oblasti vzdělávání “Učitelství” reflektovaly na vhodných místech i problematiku LGBTI+ lidí.

Indikátor: Vytvoření metodického doporučení (1), počet akreditovaných seminářů (3), počet realizovaných seminářů s různými cílovými skupinami (25, přičemž minimálně 2x každý z akreditovaných seminářů), počet inovovaných předmětů a počet jejich absolventů

Opatření 5.1.3 – Revidovat, rozšířit a distribuovat metodické dokumenty primární prevence homofobie a transfobie

Gestor: MŠMT

Termín: 12/2022

Popis opatření: Pro zajištění ochrany a podpory LGBTI+ žáků a studentů je nutné problematiku LGBTI+ diskriminace integrovat do minimálního preventivního programu a v návaznosti na to problematiku rozpracovat v návazných školních programech. Dále je třeba revidovat metodiku primární prevence homofobie a aktualizovat další příslušné metodické materiály jako např. příručka Homofobie v žákovských kolektivech z roku 2011, aby obsahovala témata jako podoby homo- a transfně motivované šikany, nástroje jejich prevence či návody na řešení problematických situací a kontakty na pomocné instituce a subjekty. Příslušné materiály pak budou distribuovány do krajských úřadů metodikům a metodičkám prevence a následně i do jednotlivých škol.

Indikátor: Počet aktualizovaných dokumentů (min. 2), zveřejnění na příslušné online platformě a distribuce krajským koordinátorům/koordinátorkám (způsob distribuce a počty oslovených lidí).

Cíl 5.2 – Zavést témata týkající se LGBTI+ lidí do vzdělávacích programů a dokumentů

Kurikulum a učební materiály jsou často zatíženy stereotypy a nereflektují aktuální vývoj a podobu společnosti a vědecké poznatky. Nejčastěji se o LGBTI+ lidech a sexualitě hovoří v kontextu biologie nebo sexuální výchovy, často ve spojitosti se sexuálními praktikami a sexuální hygienou, což ovlivňuje celkové vnímání této otázky a příliš je svazuje s tématem biologie a medicíny.²¹⁰ Zneviditelnování či marginalizace LGBTI+ identit a života má často psychopatologické i sociálně patologické důsledky se zřejmým dopadem na psychiku LGBTI+ jedinců, dynamiku žákovských kolektivů i na budoucí postoje a jednání v běžném životě. Kurikulum a obsah učiva však musí odrážet sociální realitu a posun v emancipaci, uznání práv a destigmatizaci LGBTI+ lidí a různých aspektů jejich života. LGBTI+ lidé řeší běžné životní problémy a témata spojená s jejich životem jsou běžnou součástí naší společnosti a tak je nutné, aby byli zastoupeni i v přiběžích a jevech zobrazovaných v obsahu kurikula.

U témat spojených se společenskými skupinami (obzvláště těmi stigmatizovanými) můžeme postupovat dvojím způsobem: přidáním tématu samostatně vedle dosavadního učiva, nebo integrací tématu do již existujících tematických oblastí. U prvního přístupu ovšem můžeme způsobit “ghetizaci” tématu, a prohloubit tak stigmatizaci a chápání jevů a problémů spojených s příslušnou sociální skupinou jako něčeho zvláštního a odděleného od běžného života. Tento první přístup je sice snazší na zrealizování, ale může způsobit i odpor v tom ohledu, že očividně přidává další téma, zvětšuje tak množství obsahu kurikula a vede k častému argumentu, proč nepřidávat

²⁰⁹ Viz část 30, oddíl A, bod h) přílohy k Nařízení vlády č. 275/2016 Sb. o oblastech vzdělávání ve vysokém školství.

²¹⁰ Viz např. Pitoňák, M., & Spilková, J.. Homophobic Prejudice in Czech Youth: a Sociodemographic Analysis of Young People's Opinions on Homosexuality. *Sexuality Research and Social Policy*, 13(3), 215–229. <https://doi.org/10.1007/s13178-015-0215-8>

další a další témata spojená s dalšími a dalšími sociálními skupinami. Je evidentní, že množství učiva v českém kurikulu je enormní, a tak se tento postup jeví jako méně efektivní jak směrem k dosažení cíle respektu k situaci LGBTI+ lidí a dosažení rovnosti, tak v souvislosti s reálnou implementací do kurikula. Jelikož témata rovnost, (ne)diskriminace, (ne)tolerance a (ne)stigmatizace nejsou LGBTI+ specifická, ale v českém kurikulu, kurikulálních a dalších vzdělávacích dokumentech se již vyskytují, jeví se jako vhodnější cesta integrace (mainstreamingu). Proto je vhodné témata související s rovností a důstojností LGBTI+ lidí začlenit do školských vzdělávacích programů na všech úrovních a do obsahů učiva, obzvláště ve vzdělávací oblasti zdraví a občanské a sociální výchovy. Součástí tohoto bude průřezové začleňování nezátížených či pozitivních obrazů genderové nekonformity a stejnopohlavních partnerských vztahů vč. rodičovství do kurikula i materiálů používaných ve výuce. Stejně tak jako jsou LGBTI+ lidé běžnou a viditelnou součástí společnosti, budou i běžnou součástí vzdělávacích obsahů a jejich rámců.

Opatření 5.2.1 – Integrovat LGBTI+ témata do obsahu rámcových vzdělávacích programů a souvisejících materiálů

Gestor: MŠMT

Termín: 12/2023 a následně průběžně

Popis opatření: Témata spojená s problematikou a životy LGBTI+ lidí budou zařazena průřezově do relevantních částí rámcových vzdělávacích programů a návazně se budou promítat do obsahů učiva a do metodických a učebních materiálů (vč. požadavků na učebnice). Vzhledem k podstatě a důsledkům negativních jevů souvisejících s LGBTI+ problematikou půjde obzvláště o všeobecné části rámcových vzdělávacích programů, ale také oblasti výchovy k občanství a osobnostního rozvoje. Vedle věkově přiměřeného průřezového začlenění do rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a všeobecných částí rámcových vzdělávacích programů pro střední školství bude LGBTI+ problematika zohledněna v RVP oborů středních zdravotnických, pedagogických, sociálních a sociálně-právních, ale také např. do učňovských oborů. V případě metodických materiálů půjde o materiály vytvořené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jeho odbornými organizacemi jako Národní pedagogický institut, tak jednotlivými školami a vyučujícími, akademickou sférou či nevládními organizacemi a dalšími odborníky. Tyto materiály budou následně zpřístupněny odborné veřejnosti. Vhodnými platformami jsou např. newslettery nebo online portály spravované či vydávané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Národním pedagogickým institutem, které jsou učitelé zvyklí užívat a hledat na nich informace.²¹¹

Indikátor: Zahnutí LGBTI+ tematiky do RVP základního a středního vzdělávání (vykazovat počet a způsob začlenění), zohlednění LGBTI+ tematiky v metodických materiálech (vykazovat druh materiálů, počet a způsob začlenění), počet distribučních platforem a kanálů (min. 3)

Cíl 5.3 – Podporovat odbornou diskusi a výzkum v oblasti vzdělávání a výchovy LGBTI+ lidí

Spolu se změnami a úpravami ve školském systému je nutné vyhodnocovat situaci LGBTI+ lidí v oblasti vzdělávání a výchovy a její proměny, posuzovat efektivitu navržených opatření a případně je dále upravovat nebo formulovat opatření nová a podporovat odbornou diskusi mezi pedagogickými pracovníky a pracovníci, odborníky a odbornicemi z jiných oborů (psychologie, sociologie apod.) a zástupci a zástupkyněmi nevládních organizací. Ti všichni se navzájem mohou informovat o novinkách v podmínkách života LGBTI+ lidí, vyměňovat si výzkumné

²¹¹ Např. www.edu.cz, www.rvp.cz

poznatky i praktické zkušenosti, např. z realizace výuky či implementace této strategie v oblasti vzdělávání.

Opatření 5.3.1 – Pořádat pravidelné setkávání odborníků a odbornic z oblasti vzdělávání, výchovy a LGBTI+ problematiky

Gestor: MŠMT ve spolupráci s UVČR

Termín: 12/2022, následně každé dva roky

Popis opatření: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy uspořádá každé dva roky setkávání odborníků a odbornic vč. lidí z terénu, akademického prostředí či neziskových organizací z oblasti vzdělávání, výchovy a LGBTI+ problematiky v podobě konference či kulatého stolu.

Indikátor: Počet uspořádaných odborných setkání (min. 3 konference či kulaté stoly)

Opatření 5.3.2 – Zabývat se situací LGBTI+ lidí ve školách a školských zařízeních v rámci inspekčních šetření

Gestor: MŠMT

Termín: 12/2022

Popis opatření: Česká školní inspekce pomocí depistážních dotazníků monitoruje well-being vyučujících i studujících, včetně LGBTI+. Česká školní inspekce zahrnuje do příslušných depistážních nástrojů např. pro sledování šikany projevy homo- a transfobie, stejně jako pocity a vnímání LGBTI+ lidí v systému vzdělávání a výchovy. Problematika LGBTI+ bude zahrnována do tematických inspekcí rizikových jevů na školách.

Indikátor: zahrnutí analýz situace LGBTI+ lidí ve školách a školských zařízeních do zveřejněných inspekčních zpráv (min. 2)

9. Strategická oblast 6: Institucionální zabezpečení pro plnění strategie

Hlavní cíl:

Hlavní odpovědnost v ochraně lidských práv včetně práv LGBTI+ lidí leží na státu a na jeho orgánech. Ty budou mít k dispozici vědomosti a informace o standardech ochrany práv LGBTI+ lidí, metodické vedení k jejich implementaci, stejně jako data o jejich ochraně v praxi. ČR rovněž bude práva LGBTI+ lidí podporovat a prosazovat jak na úrovni mezinárodní, tak regionální a lokální.

Cíl 6.1 – Posílit kapacity ústředních orgánů státní správy k naplňování strategie

Základem efektivního naplňování strategie jsou dostatečné odborné kapacity státních orgánů. Ty musí postupovat v souladu s právním řádem a zároveň tak, aby do práv LGBTI+ lidí zasahovaly co nejméně, a naopak je co nejvíce podporovaly a chránily. K tomu potřebují znát standardy ochrany práv LGBTI+ lidí a umět je uplatňovat v praxi. Musí pak i umět vytvářet opatření, kterými je budou uvádět do praxe a nebudou naopak diskriminovat na základě sexuální orientace či genderové identity. Dále potřebují získávat informace o tom, jak jsou práva LGBTI+ lidí dodržována a naplňována v terénu. Proto je nutné sbírat data o životě LGBTI+ lidí v ČR, která popisují problémy, se kterými se setkávají, a jak jsou řešeny.

Opatření 6.1.1 – Vytvořit metodiku hodnocení dopadů regulace na rovnost a zákaz diskriminace mj. na základě sexuální orientace a genderové identity

Gestor: ÚVČR

Termín: 12/2023

Popis opatření: Podle Legislativních pravidel vlády i Jednacího řádu vlády je předkladatel každého materiálu vládě povinen jej vyhodnotit z hlediska dodržení zákazu diskriminace. Zhodnocení musí obsahovat vysvětlení příčin případných rozdílů, očekávaných dopadů nebo očekávaného vývoje, s využitím statistických a jiných údajů, jsou-li tyto údaje k dispozici. V současnosti však neexistuje žádná metodika, která by ukazovala, jak takové hodnocení řádně provádět.²¹² Je proto nutné takovou metodiku vytvořit a zpřístupnit jí všem dotčeným orgánům k používání. Tato metodika se bude věnovat jak rovnému přístupu a nediskriminaci obecně, tak specificky jednotlivým důvodům včetně sexuální orientace a genderové identity. Metodika pak bude doporučena k využívání ministerstvům, ústředním orgánům státní správy, organizačním složkám státu či samosprávným celkům při navrhování opatření dopadajících na fyzické osoby.

Indikátor: Vytvořená a zpřístupněná metodika

Opatření 6.1.2 – Zpřístupnit a šířit mezinárodní lidskoprávní standardy a dokumenty týkající se práv LGBTI+ lidí

Gestor: ÚVČR

Termín: průběžně

Popis opatření: Standardy ochrany práv LGBTI+ lidí jsou v současnosti shrnuty především v mezinárodních dokumentech popsanych v úvodu strategie. Většina těchto dokumentů se vydává v angličtině či jiných světových jazycích, nikoliv však v češtině, což omezuje jejich přístupnost a

²¹² Takováto metodika v současnosti existuje pouze k otázce rovnosti žen a mužů a je přístupná [zde](#).

známost v ČR.²¹³ Je proto nutné přeložit a zveřejnit minimálně základní dokumenty jako Yogyakartašské principy, doporučení Výboru ministrů Rady Evropy a vysvětlivky k němu apod. Tyto dokumenty budou následně šířeny mezi odbornou i širokou veřejnost (např. dodáním výtisků do knihoven, jejich prezentací na akcích apod.).

Indikátor: Počet přeložených a zveřejněných dokumentů (min. 1 ročně)

Opatření 6.1.3. – Sbírat statistická data vypovídající o životě LGBTI+ lidí a podporovat analýzy jejich situace v ČR

Gestor: všechny resorty dle své působnosti, ČSU **Termín:** 12/2022, pak průběžně

Popis opatření: Implementace strategie bude hodnocena především na základě relevantních dat, která nejen popisují život LGBTI+ komunity v ČR, ale zároveň vypovídají o plnění strategie a jejich opatření. Jde zejména o následující data:

- a) počet trestných činů motivovaných nenávistí k LGBTI+ lidem včetně jejich řešení,
- b) počet případů diskriminace LGBTI+ lidí v oblastech práce a zaměstnání, zdravotní a sociální péče, vzdělávání a přístup ke zboží a službám včetně jejich řešení,
- c) počet stejnopohlavních párů vstupujících do manželství či registrovaného partnerství,
- d) počet dětí vychovávaných stejnopohlavními páry, počet dětí narozených v těchto párech či osvojených těmito páry,
- e) počet sociálních dávek (pozůstalostní důchody, rodinné dávky atd.) vyplacených stejnopohlavním párům a jejich rodinám,
- f) počet lidí podstupujících úřední změnu pohlaví,
- g) počet řízení o mezinárodní ochraně motivovaných pronásledováním LGBTI+ lidí včetně jejich výsledku,
- h) počet firem přidávajících se k Chartě diverzity,
- i) počet lidí žijících s HIV v ČR a vývoj situace v čase
- j) počet případů šikany motivovaných LGBTI+ statusem,
- k) počet případů sebevražd motivovaných LGBTI+ statusem,
- l) počet případů duševních onemocnění souvisejících s LGBTI+ statusem,
- m) počet lidí s diagnózami patřícími do skupiny intersex/DSD.

Údaje budou odpovědnými úřady předávány Českému statistickému úřadu, který je bude následně v pravidelných intervalech (např. 1x ročně) zveřejňovat a aktualizovat samostatně, nebo v rámci tematických statistik.²¹⁴ V základní formě budou zahrnuty v pravidelných statistikách obyvatelstva ČR či sčítání lidu, domů a bytů.²¹⁵ Zároveň budou příslušné resorty podporovat provádění analýz situace LGBTI+ lidí ve své působnosti, které mohou zadávat svým výzkumným institucím (např. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Státní zdravotní ústav) či jiným veřejným výzkumným institucím (např. Akademie věd a její součástí).

Indikátor: Předložení novely zákona o státní statistické službě a dalších právních předpisů umožňující data sbírat a předávat je ČSÚ; vytvoření metodiky pro sběr dat o sexuální orientaci a genderové identitě lidí, pravidelný výstup Českého statistického úřadu o životě LGBTI+ lidí v ČR (alespoň 3x), pravidelné provádění analýz situace LGBTI+ lidí v ČR (min. 1 ročně).

²¹³ Jediným dokumentem zatím přeloženým do češtiny je doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, jehož překlad je přístupný [zde](#).

²¹⁴ Obdobně údaje o LGBTI+ lidech a jejich životě sbírá a zveřejňuje např. statistický úřad Spojeného království na svých stránkách [zde](#).

²¹⁵ Viz § 12 zákona o státní statistické službě.

Cíl 6.2 – Aktivně podporovat práva LGBTI+ lidí na národní i mezinárodní úrovni

ČR bude práva LGBTI+ lidí nejen respektovat a chránit, ale i aktivně podporovat, a to na úrovni národní i mezinárodní. Práva LGBTI+ lidí jsou dnes předmětem činnosti všech mezinárodních organizací aktivních v oblasti lidských práv – OSN, Rady Evropy, EU i např. OECD. Existují navíc i specializovaná fóra věnující se právům LGBTI+ lidí. Na světové úrovni je to tzv. Equal Rights Coalition²¹⁶, na evropské pak European Governmental LGBTI Focal Points Network při Radě Evropy²¹⁷. ČR jako země, pro kterou jsou lidská práva jednou z priorit její zahraniční politiky, se aktivně zapojí do uvedených iniciativ a bude podporovat stejně jako aktivně zvedat a dále rozvíjet téma ochrany práv LGBTI+ lidí na všech mezinárodních platformách.²¹⁸ Bude rovněž veřejně připomínat práva LGBTI+ lidí, zejména ve dny související s jejich památkou jako je Mezinárodní den proti homofobii, transfobii a bifobii (IDAHOT) 17. května nebo Den památky trans*gender osob 20. listopadu, které upozorňují, že LGBTI+ lidé nežili a nadále nežijí v prostředí bez předsudků, obtěžování, diskriminace či násilí a že je nutné proti těmto společenským jevům bojovat.²¹⁹

Opatření 6.2.1 – Aktivně prosazovat ochranu práv LGBTI+ lidí na mezinárodním poli

Gestor: MZV

Termín: průběžně

Popis opatření: Ochrana práv LGBTI+ lidí je předmětem činnosti většiny mezinárodních organizací. V souladu se svou zahraniční politikou orientovanou na ochranu lidských práv se ČR bude nadále aktivně zapojovat do jejich činnosti a přispívat tak k rozvoji a uplatňování mezinárodních standardů ochrany práv LGBTI+ lidí. Konkrétní kroky závisí na formě činnosti dané organizace a možnostech zapojení členských států do ní. Téma může ČR podporovat i v rámci své transformační politiky různými formami finanční či jiné podpory vlád a občanského sektoru v zemích, kde jsou práva LGBTI+ lidí porušována.

Indikátor: Členství ČR v mezinárodních lidskoprávních organizacích a relevantních mezinárodních fórech a aktivní vystupování k otázkám LGBTI+ lidí (min. 1x ročně), počet podpořených iniciativ k právům LGBTI+ lidí, počet podpořených projektů na ochranu práv LGBTI+ lidí v rámci transformační spolupráce

Opatření 6.2.2 – Připomínat dodržování práv LGBTI+ lidí veřejnými akcemi

Gestor: ÚVČR

Termín: každoročně

Popis opatření: Je třeba nadále upozorňovat a připomínat, že také LGBTI+ lidé jsou plnohodnotnými členy společnosti, pro kterou vytvářejí důležité hodnoty, a že se setkávají s nežádoucí diskriminací a stigmatizací. ÚVČR každoročně uspořádá veřejnou akci v jeden z významných dnů uvedených výše a bude případně spolupracovat s tematicky příslušným resortem.

Indikátor: Uspořádání každoročně min. 1 veřejné aktivity

Opatření 6.2.3 – Komunikovat se samosprávami o LGBTI+ tématech

²¹⁶ Více informací [zde](#).

²¹⁷ Více informací např. [zde](#)

²¹⁸ ČR může být členem Rady OSN pro lidská práva, je zastoupena ve Výboru ministrů Rady Evropy a spolupracuje s jejími dalšími orgány, spolupracuje s Evropskou komisí, je členem Rady EU a všech jejích formací. Stejně spolupracuje např. s Agenturou EU pro základní práva.

²¹⁹ Viz [Seznam LGBT dnů viditelnosti](#)

Gestor: ÚVČR, spolupráce MV

Termín: každoročně

Popis opatření: Kromě státní správy je třeba zapojit do ochrany práv LGBTI+ lidí také samosprávu, pro niž je téma o to důležitější, neboť se mnohem blíže setkává s konkrétními lidmi a jejich osudy. Úřad vlády bude spolupracovat s Ministerstvem vnitra na podpoře a motivaci samosprávných celků k řešení této problematiky: Jednou z cest je například zahrnutí LGBTI+ témat do dotazníku soutěže Úřad na cestě k rovnosti, na základě něhož každoročně uděluje toto ocenění. Dále je vhodné zahrnout alespoň jednou za strategické období téma LGBTI+ lidí právě do závěrečné konference soutěže Úřad na cestě k rovnosti.

Indikátor: Doplněný dotazník soutěže Úřad na cestě k rovnosti, LGBTI+ téma jako hlavní téma závěrečné konference Úřad na cestě k rovnosti (min. 1x).

10. Implementace strategie

10.1 Implementační struktura a systém řízení implementace

Po přijetí strategie je klíčové zajistit její implementaci a plnění jednotlivých opatření odpovědnými gestory. Gestorem a ústředním koordinátorem naplňování strategie je Úřad vlády ČR, při kterém působí zmocněnec/zmocněnkyně vlády pro lidská práva, který/á je koordinačním orgánem vlády v oblasti lidských práv.²²⁰ Ochrana práv LGBTI+ lidí však souvisí s kompetencí prakticky všech centrálních orgánů státní správy. Každý z nich se jí tedy určitou částí své činnosti dotýká a

²²⁰ Viz usnesení vlády ze dne 9. září 1998 č. 579.

ovlivňuje tak práva LGBTI+ lidí v různých životních situacích. Úkoly směřující k naplňování strategie budou jejím schválením vládou uloženy gestorům jednotlivých opatření, a budou tak závazné pro ministerstva a jim podřízené organizace, ČSÚ a případně další ústřední orgány státní správy. Při implementaci strategie je určitě doporučena spolupráce se sociálními partnery i akademickými pracovišti a nestátními neziskovými organizacemi, které se věnují právům LGBTI+ lidí, disponují potřebnými znalostmi a zkušenostmi a mohou tak významně přispět k plnění jednotlivých opatření.

10.2 Plán realizace aktivit a časový harmonogram

Strategie je plánována a období 2021 - 2026 a z tohoto nastavení vychází plán realizace aktivit. U jednotlivých opatření jsou vždy uváděny odpovědné instituce (gestoři), spolupracující subjekty a termíny pro realizaci opatření. Plnění strategie bude každoročně hodnoceno na základě zpráv o plnění jednotlivých opatření a cílů a následně budou prováděny případné úpravy a revize dokumentu.

10.3 Rozpočet a zdroje financování

Naplňování Strategie bude financováno z vícero možných zdrojů. Jsou jimi jednak státní rozpočet, jednak finanční prostředky EU, a to jak evropské strukturální a investiční fondy, tak komunitární fondy, jednak finanční prostředky v programech EHP/Norska. Převážná část opatření Strategie nezakládá zvýšené nároky na státní rozpočet ani veřejné rozpočty. Jedná se např. o legislativní opatření nebo o vytvoření či úpravy metodických, vzdělávacích či osvětových dokumentů anebo analýz. Pokud bude mít realizace některých opatření dopad na výdaje rozpočtu kapitol jednotlivých resortů, pak tyto výdaje budou kryty v rámci schválených výdajových limitů příslušných kapitol, úsporami na jiných výdajových položkách nebo přeskupením priorit v rámci příslušné kapitoly. K financování některých opatření zejména právě analytického, rozvojového či vzdělávacího charakteru, které budou směřovat k lepší ochraně práv a sociálnímu začlenění LGBTI+ lidí, bude možné využít finanční prostředky z evropských strukturálních a investičních fondů na období 2021 – 2027²²¹, a to ať již ve formě národních operačních programů²²² či programů unijních²²³. Podobným způsobem budou moci být využity prostředky v programech EHP/Norska na období 2014-2021 s možností realizace do roku 2024²²⁴.

10.4 Systém monitorování a evaluace realizace strategie

V rámci monitorování a evaluace strategie je nutné celý proces koordinovat a zajistit vzájemnou provázanost všech aktivit, stejně jako implementaci průběžně sledovat a vyhodnocovat, vnášet do ní nové podněty a rozvíjet je v praxi. K tomu budou sloužit odborná grémia, kde se budou setkávat odborníci a odbornice ze státní správy a z občanské společnosti. Tímto grémiem bude především Rada vlády pro lidská práva a její Výbor pro sexuální menšiny. Rada je poradním orgánem vlády pro otázky ochrany lidských práv.²²⁵ Je složena napůl ze zástupců a zástupkyň

²²¹ <https://www.dotaceeu.cz/>

²²² Podrobnější informace [zde](#) a [zde](#).

²²³ Podrobnější informace [zde](#),

²²⁴ Podrobnější informace [zde](#).

²²⁵ Viz bod II.1. usnesení vlády ze dne 9. prosince 1998, č. 809. Informace o činnosti Rady jsou dostupné [zde](#).

státních orgánů a napůl z odborníků a odbornic z občanské společnosti a akademické obce. Výbor pro sexuální menšiny je pak pracovním orgánem Rady, který jí dává podněty s návrhy opatření ke zvýšení úrovně ochrany a dodržování lidských práv²²⁶ a který je zaměřen na otázky práv LGBTI+ lidí²²⁷. Výbor pro sexuální menšiny představuje odborné fórum, ve kterém jsou zastoupeni jak ministerstva odpovědná za jednotlivé kroky strategie, tak odborníci a odbornice z akademického sektoru a z organizací věnujících se právům LGBTI+ lidí. Proto bude Výbor hlavním koordinačním orgánem, který bude sledovat implementaci strategie a hodnotit plnění jednotlivých opatření. Rada pak bude implementaci sledovat a hodnotit z obecnějšího lidskoprávního hlediska, a to i ve spolupráci se zmocněncem/zmocněnkyní vlády pro lidská práva, který/á je její výkonný/á místopředseda/místopředsedkyně. Sekretariát Rady na Úřadě vlády ČR je pak odborným pracovištěm pro otázky ochrany lidských práv včetně práv LGBTI+ lidí v rámci vlády ČR a bude proto poskytovat procesu evaluace odbornou podporu.

Konkrétně bude monitorovací proces probíhat následovně: Gestoři jednotlivých opatření budou pravidelně 1x ročně informovat o plnění svých úkolů ze strategie zmocněnce či zmocněnkyni vlády pro lidská práva. Ten/ ta bude spolu se sekretariátem Rady tyto informace shromažďovat a předávat je dále Výboru pro sexuální menšiny v podobě každoroční zprávy o plnění strategie. Výbor bude plnění jednotlivých opatření hodnotit a doporučovat případné kroky ke zlepšení či úpravě opatření. Po projednání Výborem bude o plnění strategie informována Rada vlády pro lidská práva, která k ní rovněž může zaujmout stanovisko ve smyslu změn opatření či zlepšení plnění. Tyto návrhy budou přeloženy spolu se zprávou vládě, která může ve strategii provést případné úpravy. Situace pak bude každoročně diskutována na pravidelném setkání pořádaném Výborem společně se zmocněncem či zmocněnkyní vlády pro lidská práva, kde se plnění strategie i související otázky mohou hodnotit podrobněji ve vzájemném dialogu dotčených aktérů.

Monitorování bude probíhat podle následujícího každoročního harmonogramu:

- 1) únor – gestoři informují o plnění opatření za předchozí rok zmocněnce/zmocněnkyni vlády pro lidská práva,
- 2) březen – souhrnná zpráva o plnění opatření je sekretariátem Rady předložena Výboru pro sexuální menšiny,
- 3) duben - Výbor zhodnotí plnění strategie a předloží zprávu následně Radě vlády pro lidská práva spolu se svým hodnocením,
- 4) květen – zpráva je projednána Radou vlády pro lidská práva s případnými komentáři,
- 5) červen – zpráva je předložena vládě s návrhy případných změn opatření,
- 6) září – plnění se hodnotí podrobněji na setkání Výboru s relevantními aktéry.

11. Postup tvorby strategie

Příprava Strategie probíhala v mnoha ohledech podle Metodiky přípravy veřejných strategií,²²⁸ zpracované Ministerstvem pro místní rozvoj. Vzhledem k omezenému času nebylo přistoupeno ke všem fázím doporučeným v metodice, avšak byl dodržen doporučený proces a základní

²²⁶ Viz čl. 6 odst. 1 Statutu Rady.

²²⁷ Informace o činnosti Výboru jsou k dispozici [zde](#).

²²⁸ Metodiku přípravy veřejných strategií vzala vláda ČR na vědomí svým usnesením ze dne 2. května 2013 č. 318 a uložila členům a členkám vlády z ní vycházet při přípravě strategických dokumentů. Dokument je dostupný [zde](#).

principy tvorby strategického dokumentu, především analýza dostupných dat a konzultace a participace cílových skupin.

Počátek tvorby strategie byl již zahájen přijetím témat pro činnost Výboru pro sexuální menšiny Rady vlády pro lidská práva v roce 2019, ve kterém Výbor identifikoval hlavní problematické okruhy a bariéry, se kterými se LGBTI+ lidé v ČR ve svém životě setkávají.²²⁹ V červnu roku 2020 následně proběhl seminář Bariéry důstojného života LGBTI+ lidí v České republice, který byl organizován Výborem pod záštitou zmocněnkyně vlády ČR pro lidská práva Heleny Válkové.²³⁰ Právě na tomto semináři byla identifikována potřeba vytvořit strategický dokument, který se bude konkrétně věnovat ochraně práv LGBTI+ lidí v ČR, odstraňování bariér, kterým ve svém životě čelí, a napravování jejich nerovného postavení v české společnosti. V návaznosti na seminář proběhlo jednání Výboru pro sexuální menšiny, kde za účasti zmocněnkyně vlády pro lidská práva byla idea tvorby strategie dále rozvedena, byly vymezeny základní okruhy témat vzešlé jak ze semináře, tak z předchozí činnosti Výboru. Členové a členky Výboru byli požádáni o poskytnutí dalších podnětů ohledně problémů LGBTI+ lidí a návrhů k jejich řešení. Výbor následně neformálně pověřil svého předsedu Zdeňka Slobodu a členku Lucii Zachariášovou, aby společně s tajemníkem Výboru Jakubem Machačkou ze sekretariátu Rady koordinovali práce na přípravě strategie. Záměr tvorby strategie byl také v září 2020 představen Radě vlády ČR pro lidská práva.

11.1 Expertní fáze

Na základě semináře, předchozí práce Výboru pro sexuální menšiny včetně jeho tematických priorit, mezinárodních standardů a dalších dokumentů byly identifikovány následující kritické oblasti, které by měla strategie řešit:

- důstojnost a integrita, právo na sebeurčení,
- partnerské vztahy a rodina,
- práce a zaměstnání,
- zdraví a sociální péče,
- vzdělávání,
- institucionální zabezpečení pro naplňování strategie.

V každé z těchto oblastí byly vytvořeny neformální tematické pracovní skupiny, jejichž členky a členové ve větší či menší míře přispívali svými podněty do strategie. Tyto skupiny byly tvořeny lidmi ze státní správy, akademické sféry i z nevládních organizací. Jejich cílem bylo vyhodnotit stávající překážky v životě LGBTI+ lidí v ČR v jednotlivých tematických oblastech strategie a navrhnout vhodná opatření k jejich odstranění. Pracovní skupiny se snažily nashromáždit, co nejvíce konkrétních podnětů a jejich řešení od lidí, které se dané problematice věnují ať už akademicky, na úrovni tvorby politik či přímo "v terénu". Pracovní skupiny jednaly neformálně a konzultace a setkání probíhaly vzhledem k probíhající pandemii covid-19 především online formou. Výstupy jednotlivých pracovních skupin shromažďovali a zpracovávali jejich garanti z řad Výboru pro sexuální menšiny, resp. tajemník výboru. Výstupem expertní fáze přípravy strategie byly návrhy jednotlivých kapitol, které obsahovaly identifikaci základních problémů a nástin možných řešení spolu s doplňujícími odůvodněními a popisnými texty.

²²⁹ Dokument je dostupný [zde](#).

²³⁰ Více o tomto semináři je možné najít [zde](#).

11.2 Konzultační fáze

V návaznosti na expertní fázi byla zpracována první verze strategie. Tato první verze pak byla konzultována v další, konzultační, fázi přípravy strategie. Jejím cílem bylo především získat zpětnou vazbu z relevantních míst státní správy, která by se měla na realizaci strategie podílet, ale také z řad odborné veřejnosti, která se tématům LGBTI+ lidí věnuje.

Konzultační fáze probíhala na těchto úrovních:

- konzultace s členkami a členy Výbory pro sexuální menšiny,
- konzultace se zástupkyněmi a zástupci nestátních neziskových organizací,
- konzultace se zástupkyněmi a zástupci státní správy.

Konzultace s Výborem pro sexuální menšiny proběhla na jednání dne 4. prosince 2020. Diskuze proběhla zejména k vymezeným cílům a navrženým opatřením a výbor poskytl další náměty a připomínky pro následující práce na tvorbě strategie. Výbor svým usnesením pověřil Z. Slobodu, L. Zachariášovou a J. Machačku, aby text strategie dopracovali a předložili zmocněnkyni vlády pro lidská práva.

Během prosince a ledna byly opět konzultovány nevládní organizace zapojené již v expertní fázi přípravy strategie, které byly požádány o poskytnutí zpětné vazby na zpracovanou první verzi. Probíhaly i předběžné konzultace se zástupkyněmi a zástupci státní správy, kteří se zabývají tématy souvisejícími s ochranou práv LGBTI+ lidí. Jejich připomínky s nimi byly prodiskutovány v rámci online setkání, která za účasti členek a členů Výboru pro sexuální menšiny proběhla v několika termínech, stanovených dle jednotlivých strategických oblastí i dle jednotlivých resortů podle jejich působnosti. V této fázi konzultací byla snaha o získání maximální možné zpětné vazby ke konkrétním opatřením, aby mohla být strategie korigována dle reálných možností a kapacit státní správy k jejímu naplňování. Tato konzultační fáze byla velmi cenná a přinesla mnoho důležitých podnětů pro další zpracovávání strategie. Strategie byla rovněž konzultována se samotnou zmocněnkyní vlády pro lidská práva, která k ní rovněž poskytla cenné připomínky. Následně byla strategie finalizována, dána k odbornému posouzení dvěma nezávislými právníky, jež se LGBTI+ tematikou komplexně zabývají. Poté byla strategie předána zmocněnkyni a připravena k odeslání do meziresortního připomínkového řízení.

11.3 Schvalovací fáze

V dubnu 2021 byla strategie předložena do meziresortního připomínkového řízení, kde se k ní vyjádřily všechny vládní resorty a některé další subjekty. Na základě jejich připomínek byla strategie v některých aspektech upravena při zachování hlavních cílů a klíčových opatření. Vláda strategii schválila dne..... a tímto může být započato plnění schválených opatření.